

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע"נ

ברוך דוב ז"ל בן יבלחט"א משה חיים ווידרא נ"י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ"ל

מראה מקומות רשפי אש

לע"נ מרים שיינדל בת יצחקט"א אפרים שמעון סינאוויץ

(א) (לעיל י"א: וי"ט),
(ב) שטעטע וי"ט: (א) [שם]
(ג) ע"פ ר"ן קמח
(ד) ד"ה הלכך וי"ט
(ה) ג"ה (ו) לעיל י"א
(ו) ע"פ ש"ס ב"מ: ב"מ:
(ז) לעיל ט"ז: (ט) קמח
יח ע"פ י"א

הנהגות הב"ה

(א) גמ' מקדאמר
שאוכל ושלא אוכל
שאלת: (ב) שם א"ל
לא אכר טעם דרב אשי:
(ג) רש"י ד"ה מתניתין
ויו' אלא לאו קרן
שאוכל לך ולא קרן
שאוכל לך ואכרי:
(ד) ד"ה שאל ויו'
מפני'ם בו שאל ויו'
לשאלת קאמר וד"ה
כאלא היו מקדאמר:
(ה) ד"ה מזה דמלא
וכי' הלשון הוא דאיתקל
דנדרתו: (ו) ד"ה ויו'
אשי ויו' משמע גמי
דקאמר דאיתקל אש ויו'
משמע דקאמר ויו'
דמשמע בתמידי
אכילתא שטעם וכו' דלא
לישנא דה"ס ודא"ר מ"ה
ואיכא גמי דמילת
לישנא אחרתא דמשמע
בניחוחא והאי דלא
שטעם שלא אוכל לך
אכילתא: ג"כ כלומר
נאסור שטעם יחא אי לא
אכילתא: (י) בא"ד א"כ
לא ליהיו אכור וכו'
היכי אמר גמתי'ן
שטעם לא אוכל אכור
אלא דלא ליהיו וכו'
דכאולת דלא לא משמע
אלא דאמר כ"ל ויחזק
א"ר נחמק:

פירוש הרא"ש

[הא] שבויה ש"א
אכיל. ולא אמרין כמי
שטעם קא
דלמתי'ן קרן וינמנה
לעיל כ"פ"ק (דף י"ג: מ"ס)
דשטעם לית נה שטעם
ולא שיק למימר נה כמי
שטעם: ד"ה שבויה ש"א
אכיל. ד"ה אכור.
דמשמע לא שטעם מה
שלא אוכל לך הא מה
שאוכל לך יחא שטעם.
ואף ר"ב מזה
דלמתי'ן שטעם מכלל
לאו אכר שומע כן
משום דאיתקל מתמיל:^א
זה חומר בשבויות
מבגדי'ם.
מפרס אהיכא קא.
דטולא מתניתין מפרס
גמתי'ן: גמ' שבויות
שתי' שהן ארבע.
שטעם גמ' שטעם

גמ' מתניתין. דהכא לא קמי' דלחוי מותר אלא (א) הקרן שאוכל
ולא קרן שאוכל ואכרי רבי מאיר היא ולא רבי יהודה: אימא סיפא
קרבן לא אוכל לך מותר ודא תנן. נאדך פירקין לקרן לא אוכל
לך וכו': דא דאמר קרבן. אסור ומתניתין דקמי' מותר דלמך לא

גמ' מני מתניתין ר' מאיר היא דאי רבי יהודה
לא שני ליה קרבן ולא שני ליה הקרבן אימא
סיפא לקרבן לא אוכל לך מותר (ב) והתנן
לקרבן לא אוכל לך רבי מאיר אוסר וא"ר
אבא נעשה כאומר לקרבן יחא לפיכך לא
אוכל לך * לא קשיא הא דאמר לקרבן הא
דאמר לא לקרבן דלא הוא קרבן קאמר:
מתני' שבויה לא אוכל לך הא שבויה
שאוכל לך לא שבויה לא אוכל לך אסור:
גמ' מכלל דהא שבויה שאוכל לך דלא
אכילתא משמע ורמינהו ^א שבויות שתי'ן
שהן ארבע שאוכל ושלא אוכל שאוכלתו
ושלא אכילתו מדקאמר (ב) שלא אוכל
שאוכלתו ושלא אכילתו מכלל ^א דשאוכל לך
דאכילתא משמע ^א אמר אביי דשאוכל שתי
לשונות משמע היו מסרבין בו לאכול ואמר
אכילתא אכילתא ותו ^א שבויה שאוכל דאכילתא
משמע אבל אמר לא אכילתא לא אכילתא
והו אמר שבויה שאוכל דלא אכילתא קאמר
רב אשי אמר שאוכל דשבויה שאי אוכל
קאמר ^א כ פשיטא מאי למימרא מהו דתימא
מיקם ^א לישנא היא דאיתקיל ליה קמ"ל אביי
לא אמר טעם (ג) כרב אשי דלא קתני שאי
אוכל ורב אשי נאדי מן טעם דאביי קסבר
שלא אוכל גמי משמע שתי לשונות היו
מסרבין בו לאכול ואמר לא אכילתא לא
אכילתא ^א ואמר גמי שבויה בין שאוכל
בין שלא אוכל הדין אכילתא משמע
דאמר ואיכא לתרצה גמי לישנא שבויה
שלא אוכל שבויה דלא אכילתא קאמר
אלא תנא פסקה שאוכל דאכילתא
משמע ושלא אוכל לא אוכל משמע:
מתני' זה חומר בשבויות מבגדי'ם וחומר
בגדי'ם מבשבויות ^א כיצד אמר קונם
סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל תפילין
שאני מניח בגדי'ם אסור בשבויות
מותר שאין גשבעין לעבור על המצות:
גמ'

שצאת משמע לקרן יחא אכל לקרן גמ' ד
הא דאמר שבויה לא אוכל ודאי ליתא לטעמא דאביי אלא ודאי תנא כמסכת
שבויות דשאוכל דאכילתא משמע ולא ענין אחר ושלא אוכל משמע דלא אכילתא ולא
לאו משמע אלא אי אמר דאכילתא: מתני' זה חומר בשבויות מבגדי'ם ^א הא דאמר שבויה לא אוכל כו' דכשאוכל ודאי

עליהן] חור קרן עולה ויורד כדמייב [ויקרא ה' ד] נפש כי תשבע לנטול בשפתים שני עניני שטעם כתיב קרא
כדלוי דכתיב [שם] להרע או להטיב דהיינו להאכיל בנזן שאוכל ולא אוכל ומרבי דקרא דכתיב כדלוי [ל] לכל אשר יצא
האדם מרביץ [שטעם כו:] עוד שמים לטעור דהיינו אכילתו ולא אכילתו: דיו מסרבין בו לאכילתו ואמר אכילתא
אכילתא כו'. גירסא יתירה היא ונחמיה פ"ג דשטעם ליתא דכשטעם דמתני' גמ' מסרבין מלי לאוקומיה אלא
שיתקם נדרים משה ואנן אידך אוקומיה במסרבין: אבא אמר אכילתא אכילתא. פ"ה במהם כלומר וי' אוכל עמך
והו אמר שטעם שאוכל לך דלא אכילתא קאמר וה"ק משמע דאיתקל אכילתא אכילתא במהם אלא ודאי [ה] אכילתא
אוכל עמך. וי"ס ואמר לא אכילתא וכו' אמר כו' וכן היא הגרסא בכל הספרים שטעם דכיון דמסרבין ויחא אמר לא
אכילתא לאו חילין דלוי' דכיון דכיון נשבע כדי שלא יפירו בו וימר והי"ק שטעם יחא ענין אלא אוכל משקל: בורו
דתימא ביקר לישנא הווא. והיה לו למר שאוכל והיה מתגמם בלשון ואמר שני אוכל ואי אמר הכי מהמנין ליה.
קמ"ל כיון דהווא בשפתיו שאי אוכל לא מהמנין ליה במה דקאמר במה הכי: רב אשי גיר' מבעימיה דאביי. היה
נוד ומתקן מסכתא אביי דאם איתא דמתניתין [איתא לפי] [איתא לפי] דש שטעם שאוכל [ד]משמעם שלא אוכל
ולאפוקי מתניתין דשטעם דקמי' דכל שטעם דאיתא משמע דאוקא שאוכל, אש כן כאלא אוכל נמי היה ליה לפסד הני
דאי מסרבין לו לאכול ואמר לא אכילתא במהם כלומר וי' איתא טעם שלא אוכל עמך שדאי אוכל וכו' אמר שטעם שלא
אוכל לך דאכילתא קאמר ולקיים דבריו מה שאמר לא אכילתא במהם הווא נשבע. ולספרים דגרסי לעיל ואמר לא אכילתא
ברקין הכא ואמר אכילתא וכשנשבע שלא אוכל לאו חילין שלקיים דבריו הווא נשבע כדי שימנינו לו מה שאמר שרואה
לאכול עמו ולא יפירו בו עוד והכי קאמר מה שלא אוכל לך יחא שטעם אכל מה שאוכל לך איני נשבע אלא אדרבה
באותה שטעם איני נשבע לאכול עמך: דא"ה תנא פסקה. למולתיה דכל שאוכל דאכילתא משמע וכל שלא אוכל דלא
אכילתא משמע שלא לנצל להשטות:

אי אמרין דכמי פרא משמע שרי דקרן לאו צר אשתעבי הווא
ואי אמרין דקרן יחא מה שלא אוכל משקל קאמר נמי שרי דלא
שוי אסור קרבן אלא מה שלא יאכל: דא קרבן שאוכל לך. נמי שרי
דמי קרבן קאמר דעמיד איני' דמשמע ציה ולא מידי קאמר. ונראה

צעני דהא קרן גרסינן וכדכתיבנא
וזכוותה שטעם הא שטעם ^א דתנא
דמותר בקרבן קמי' דשטעם אסור
וליתא למימר דהקרן גרסי' דהתנא ^א
בפרקין דלעיל ^א דהקרן אסור לרבי
מאיר והכי תנן הכא דשרי דהא
מתני' (נמי) כר"מ אוקימנא לה עממא
אלא ודאי כדאמנן: קרבן לא אוכל
לך. נמי שרי דכיון דכלמ"ד פתוחה
קאמר לא קרן משמע וליכא למימר
דמכלל לאו משמע הא מה שאכל יחא
קרן דהא מתני' כר"מ אוקימנא לה
ור"מ הא לית ליה מכלל לאו איתא
שומע הן ^א: מתני' שבויה לא אוכל
לך. דא שבויה שאוכל לך שבויה לא
אוכל לך אסור. משום דשטעם לא
אוכל לך משמע שטעם לא אוכל
לך. והא שטעם שאוכל לך הכי משמע
ליכא לפרש' לישנא דמי שטעם
קאמר כדאמנן חו קרן דלא משמע
איני' הכי. ולשטעם לא אוכל נמי
אפילו כלמ"ד פתוחה אסור דלע"ה ^א
כלמ"ד פתוחה לא משמע, ומתני' רבי
מאיר היא דלית ליה מכלל לאו איתא
שומע הן אפילו הכי שטעם אסור.
ונראה צעני דהיינו טעמא משום דהא

מסקינן בסוף פרק שטעם העדות
(שטעם לו) ^א דכי לית ליה לר"מ מכלל
לאו איתא שומע הן ^א בממונא אי נמי
באסורא דלית צי ממונא אלא באסורא
גרידא אית ליה וגדרי' אסורא דלית
ציה ממונא ציננה משום דלא משכחת בה
כלא חפנא דהא אינן חילין על דבר שאין
צו ממש ^א אכל שטעם אינן אלא אסורא
גרידא שהוא חל בגופו וכיון דאסורא
גרידא ציננה אפילו רבי מאיר מודה
דאמרין צה מכלל לאו איתא שומע
הן: גמ' (לעיל) מני מתני' רבי
מאיר היא. דלא שני ליה קרן ^א ולא
שני ליה בקרבן דלא צני כ"ה דהמיון
דאי רבי יהודה מאי אירא קרן
לא אוכל לך דשרי אפילו קרן
שאוכל לך נמי שרי: דא דאמר קרבן
הא דאמר קרבן. כלומר כלמ"ד
הא דאמר שבויה לא אוכל קרן:

מכלל
גמ' דהחומר דנדרים אינה שוה לשטעם אלא מ"מ נדר קול, והא מותר קמי'. ומשאי אספא דלדון קמי' שטעם שאני
יין דודאי נדרים ליכא אסורא כ"ה מדרגן כדאמר ריבנא וגבי שטעם אכילת אסורא דלדוריתא. וא"ל לנטיח אחרתא
לדוקימנא לעיל כגון דלמך קונם עניי כשני' היום וכו' דלשם ודאי אכילת אסורא דלדוריתא. (וכי הילכ) [היכי] מיתרנא
לישנא דמי דמותר וכו'. לנחל למימר דקאי אכילתא פ"ה כמו שמרנן בספר, דחסם אכילת אסורא דלדוריתא נדרים כמו
בשטעם כמו שפירשתי. וי"ל דקאי אדוקא דמתני' ודוקקת הכי טעמא משום דלמך קונם עניי דהיינו נדר שני צו ממש אלא
קונם שלא יין ליכא אסורא דלדוריתא כי אש מדרגן כדפירשין לעיל נטו. ד"ה ריבנא) דטולא אמונא דלשם אכילת
דענין ולא פלגי אלא בלשנא דכל יחא, ועל זה חומר זה חומר בשטעם מנדרים דשטעם כ"ה אכילת אסורא דלדוריתא:

הנהגות וצינונים

[א] פירוש הר"ן ע"ז לקמן אחר המשנה: [ב] לפי נוסחת המשנה שלנו צ"ל הא קרבן. ויש
הרבה נוסחאות כתי' וכן בראשונים גרסי' במתני' הקרבן כדורס (במ"ה) כאן: [ג] זו גירסת
ר"ת (צ' תוס' לעיל ג' ע"ב). ואית גרסי' הא דאמר קרבן (בשוא) הא דאמר קרבן (מפסח) והוא גירסת ר"ת
(משל"ם פ"א ה"ח): [ד] בכמה"י ליתא "שאוכלתו ושלא אכילתו": [ה] פ"ה הי"ק ע"ז ב"מ: [ו] בכמה"י ותו
אמר. או ארוב אמר: [ז] צ"ל קתני (הגויש): [ח] מדרגין משמע דגריס מייקע' ונכון. וגם כפי הכתוב לפנינו
בלי עיון כך יפה לפרש, שכן הוא דבר גמיל בלשון הגמרא להבדיל העיון (יב"ע): [ט] מ"ל הדין (ב"מ: ד"ה
ואמר שבויה) משמע דגרס כאן ואמר דאכילתא אכילתא. וכן היא הראש' כאן ג"ה, וכו' בעוד ראשונים:
[י] צ"ל אסורין (הגויש): [יא] ס"א ליתא (גליון): [יב] נדעיל תיקול (בבא"מ): [יג] נדר וכו' כדלוי יב"ע:
[יד] צ"ל קס"ד הא (הגויש): [טו] דבאי דתנא (במ"ה): [טז] דהא תנן (במ"ה): [יז] מדרבי ר' חייא משמע דגרס
בגמרא מני מתניתין ר"מ היא ד"ה שני ליה קרבן וי"ס שני ליה קרבן. וכו' בכי"ר וקצתם מן
הראשונים, ע"י ריטב"א ושטמ"ק: [יח] צ"ל קס"ד, ותיבת "ופרש" נמחק (הגויש): [יט] צ"ל בבב"ה (רש"י):

כב א מיי פ"א מהל'
דמ"ה הלכה יט סמך
לאין רמז ע"פ ב"מ:
בג ב מיי פ"א מהל'
שטעם הלכה כב
טו"ש ע"י י"ד ס' רלו ספי'
יח:
בד ב מיי שם פ"א הל' ג
סמך לאין רלע
טו"ש ע"י י"ד ס' רלו ספי':
בה ד מיי שם פ"ד הל'
כב טו"ש ע"י י"ד ס' רלו
ספי' יח:
בו ב מיי פ"א מהל'
נדרים הל' ו י"פ
מהל' שטעם הלכה יט סמך
לאין רמז טו"ש ע"י י"ד
רעו ספי' א וכו' רלע ספי'
ד:

ליקוטי רש"י

שבויה לא אוכל לך.
אמר דמשל לנטיח
הללו אסור לו לאכול משל
דחמי' האסו' שגדר היטב
אזוהי משמע שטעם לא
אוכל לך שטעם עלי שלא
אוכל משל. הא שבויה
שאוכל לך. חסור
שטעם יחא עני מה שאוכל
לך. דמי' דמי' משמע מה
שאוכל לך יחא חסור
שטעם: דא שבויה לא
אוכל לך. לא עלי
חסור שטעם מה שלא
אוכל משל הא מה שאוכל
לך. דמי' חסור שטעם:
שאוכל ויחא אוכל.
אין שמים התפוסות
דכמי' (ויקרא ה) להרע
או להטיב לטעור דהא
ולא אוכל לטעור אוכל
להרע. שאכילתו ויחא
אכילתו. הן שמים
התפוסות מדרגת שמים
כדלוי' לא רש"ע לקמן
בפרקין (דף כה) מרבי
הכתוב [שבויה יט:].
מסרבין. מפני'ן.
נכשל.
ולא נתקין למר שאי נשם
כ.ה.

תוספות

דא שבויה לא אוכל
לך אסור. משום מכלל
לאו וכו'. וא"ת מאי שנא
מקרבן. ויש למר דמחוס
דשטעם חמורה טפי
מנדרים ^א משו"ה אלוין
לחומר. עוד יש למר
דטעמא דשטעם היינו
משום גורמין חמא יאמר
שטעם לא אוכל לך, אכל
ונחא ודאי פשיטא. אכל
גבי נדר אפילו דלג לא
יאמר קרבן לא אוכל לך
אסור: זה חומר
בשבויות מבגדי'ם.
ומפרס ^א לא קרן לא
אוכל לך וכו'. [ו] פירין
בגמרא דחומר מכלל דנדר
הוא. מקדאמר חומר
בשטעם מבגדי'ם משמע

הכי דהחומר דנדרים אינה שוה לשטעם אלא מ"מ נדר קול, והא מותר קמי'. ומשאי אספא דלדון קמי' שטעם שאני
יין דודאי נדרים ליכא אסורא כ"ה מדרגן כדאמר ריבנא וגבי שטעם אכילת אסורא דלדוריתא. וא"ל לנטיח אחרתא
לדוקימנא לעיל כגון דלמך קונם עניי כשני' היום וכו' דלשם ודאי אכילת אסורא דלדוריתא. (וכי הילכ) [היכי] מיתרנא
לישנא דמי דמותר וכו'. לנחל למימר דקאי אכילתא פ"ה כמו שמרנן בספר, דחסם אכילת אסורא דלדוריתא נדרים כמו
בשטעם כמו שפירשתי. וי"ל דקאי אדוקא דמתני' ודוקקת הכי טעמא משום דלמך קונם עניי דהיינו נדר שני צו ממש אלא
קונם שלא יין ליכא אסורא דלדוריתא כי אש מדרגן כדפירשין לעיל נטו. ד"ה ריבנא) דטולא אמונא דלשם אכילת
דענין ולא פלגי אלא בלשנא דכל יחא, ועל זה חומר זה חומר בשטעם מנדרים דשטעם כ"ה אכילת אסורא דלדוריתא:

בז א מ" פ"ג מהלכות
נדריים הלכה ו סמג
לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן
רעו סעיף א וסימן רלט
סעיף ד:

תוספות

תוספות

הא דאמר ישיבת
סוכה עלי דהא דאמר
שבועה אשכח
בסוכה. פ"י היכא דלמר
ישיבת סוכה על דא
מיתל מיל משום דאסכח
איכא משעבדה לו פ"ז. אצל
היכא דלמר שטעה שלא
אשכח בסוכה פ"י וגופו
משעבד לסוכה, אל
חיילא. ופ"ח דאסכח
בגדרים פ"ז
ליפלו וליחייב בשטעות
דבשטעות נמי ומינן
דחייב היכא דלמר ישיבת
סוכה על שטעה. וי"ל
דלחייב אלף אורחא
דמיתלחא חתי דקסא
גדרים הפסד נאסר עליו
ותסא שטעות אקסר
נפשיא חאפסא. והי"ק
חומר בגדרים מה שז"ל
בגדרים דחייב דקאסר
חפסא עליה. ממה שז"ל
בשטעות והי"ק דקאסר
נפשיא חאפסא. ועוד י"ל
ודאי בשטעות אלף חייל
בסוד דז חילוי דקסא
דלמר ישיבת סוכה על
שטעה. ועס גדול י"ז
בגדר בשטעות כיון

דקס שטעט קאפער
נפשיה אלפא ואל קאפער
פלא אלפשיה ז"כ אפילו
כמאמר ישיבה סוכה
שטעט אפיקי מערצין
שטעמיה וסוכה ל' על
נפשיה וכו' אלו אמר
שטעט אלפ ואל סוכה
והי' דאמר ישיבה סוכה
על שטעט אלפ משום
דקאפער פלא עלה
דערצי שטעטעל שייך
ה' אלף ז' שטעט היו
ולעול קאפער נפשיה
מחפלא ונפשיה לנדר
(באבא ז')

תורה אור השלם

(א) איש כי ידך נזר לך
או השבע שבועה
לאמר אסור על נפשו
לא יחל דברו ככל
היציא מפיו מעשה:
[מדרש ז, ג]

הגהות וציונים

של מצוה למנוח לאו ליתנו נמנו: אלא אמר רבא דאמר ישיבת סוכה ע"י הא דאמר¹ שלא אשב בסוכה. וא"ת וכי אמר ישיבת סוכה עלי מאי הוה דבר שאין בו ממש הוא? י"ל דהאכ צמאי עסקינן כגון דאמר קונס סוכה לישיבתה עלי ורבה לא חש לתרזי אלא לשכלל בתוספות אמרו שאפילו אמר קונס ישיבת סוכה עלי מהני דלא כגון שאני יסן שאני מדבר אבל כשמוכר החפץ הנאסר דבר שיש בו חסר דמכילתין (דף ק"ט: פ"ג) גבי מקדש מנשה ידי אשמו דמוקמינן בלאו כיון שזכיר את הידים. וא"ת ואפילו כי אמר ישיבת סוכה עלי למה אסור? הסיקו כלל מיררו בתוספות דמ"מ כיון שאסר ישיבתה עליו אע"פ שאין הסוכה לו מורה ונראה אסור לזורק². מיהו דוקא במפרש ישיבת סוכה ישיבת סוכה וצריך וצריך אומר נאסר בו ימי אס רבה דמסתמא לא כל העולם ואפ"ה אזהר אסורה בגיגשה הכא נמי אסור קמס אפילו

[א] כ"כיהוה הא כתיב ד'ה' השבע בשבועה. ונוח: [ב] שאני ישיב. שאני: מוכר כצ"ל. (הג"ה:*) [ג] יבין דנדר: הוא בגיגשה (כתיב:*) [ד] הדין (כתיב:*) [ה] חתן הדין לא. (כתיב:*) [ו] דאמר ישיבתה שלא (כתיב:*) [ז] אסורת (רש"י:*) כתיב: אסור יקדש ידביר: [ח] בהו הנאה חל ע"י אסור (כתיב:*) [ט] כהנישן נוסף ויכול להדיר עבדו משה: [י] נחיצה הווי' גופו: [יא] צ"ל בין ידדים (כתיב:*) [יב] ידדי

(*) ש"ך לע"פ (**) ש"ך ש"ך לע"פ

ואין מאכילין לאדם דבר האסור לו אבל כל לשון שטעה הוא אוסר ענמו מלעשות את הדבר
אמר רבא ובי מצות ליהנות נתנו. קטול ליה לרבא על מה שהוכיח אביי הנאה בדבריו

גמ' מדאמר חומר בשבועות מבגדרים. כלומר דזה חומר טפי בשבועות מחומרה דגדרים מכלל דגדר מיהא הוי כי אמר קרבן לא אוכל לך וכו' דאסור נדר איכא מדרבנן אלמא דלא לקי מדאורייתא וכלא מייחייב קרבן שבעה כי היכי דמייחייב בשבועות: והא מותר קתני. בגדרים דאפילו שום איסור ליתא: אסיפא. הא דקתני חומר בשבועות מבגדרים דמשמע דגדר חשיב לא קרי ארישא דקתני קרבן לא אוכל לך אלמא אסיפא דלידך צדקא (לעיל ה:)

דקתני קונס שאני ימן שאני^ב מדבר הרי זה בלא יחל דברו (ה) ואומר רבינא עלה לעיל (יט.) לעולם דקתני שאני ימן ומאי בל יחל בל יחל דרבנן דהיינו איסור דרבנן אבל שבעה שאני ימן שאני מדבר מדאורייתא אסור וזה חומר בשבועות מבגדרים שבעה חלה על דבר שאין צו ממנו וחייב קרבן מנה שאין קין בגדרים: אבא מיהא הוא לחפצי שמים. שאס נדר לעצור על אחת מן המצות אין שבעה חלה עליו ומיחל לאותה שבעה דמושבע ועומד הוא לקיימה^ג ואין שבעה חלה עליו ויכול לחלל דברו: מאי שנא נדר. דאמר כי נדר על המצוה חל עליו הגדר וכי עבר ועשה המצוה חל עליה בלא יחל: דרבינא כי ידור נדר לאהי. דאפילו חפצי שמים דלהי לא יחל דברו: שבעה נמי.

תחול עליהם אס נשבע לעבור על המצוה (ז): והכתוב נמי א'
השבע שבועה ד' א' יח' דברו. דל' סמון אלו השבע דמשמע
נמי לה' השבע שבעה לא יחל בדברו: אמר אביי הא דאמר הגאון
סוכה ע"י הא דאמר שבועה ש"א אהנה מן הסוכה. כלומר הא
דקמי ממתינן שטורדין על המצוה כגון דלמור הגאון סוכה עלי
דשחא קאסר חפלא עליה דהכי מצי למידר אפי' לכתחילה כדאמרין
לעיל אע"ג דמשועבד לאשמו בתשמיש חל עליו הגדר כי אמר הגאון
תשמישך עלי שאינו אסר עצמו עליה אלא לדידה אסר עליו
וקסבר אביי דבכל לשון שבעה לא מצינו דתחול עליה דאי אמר
שבעה הגאון סוכה עלי דקאנחת אסר עליו (ז) דהא ודאי לא הוה
שבעה אלא דרין דכיון דקאמר עלי היינו נדר כל דלא היכא דקאמר
עלי אמרינן היינו נדר וחייב בתורתו ונדר² הוא כי אמר הכי שאינו
לכתחילה מצי נדר וקאסר חפלא עליה אבל שבעה לא מצי לאוקמי
אלא כגון דלמור שבעה שלא אהנה וכהאי גוונא לא חייל עליה דלא
מצי למיסק נפשיה עליה דמצוה כי קאמר שלא אהנה דלמור
עצמו מצוה שהוא משועבד לו וכה"ג מיירי חומר צנזרים מצבועות
דצנזרים אומר קונס הגאון סוכה עלי ובשבעה שלא אהנה: ובי
מצות יידיעות ניתנו. דקאמר הגאון סוכה עלי הא לא ליהנות ניתנו
ולא מצי למיסק נפשיה בהנחתה דהא לא תשיעה (ז) הגאון מצוה דלא
ניתנו בציל הגאון: א"א אמר רבא וכו' ישיבת סוכה ע"י. כדאמרן
דפשיעת סוכה עלי קאסר חפלא עליה³: ובשבועה ש"א אשב.
קאסר נפשיה מן חפלא והא לא מצי למיעבד דמשועבד הוא למצוה
ולכפי לא חיילא עליה שבעה: יב"ז יהא חייב. קרבן שבעה:

הגאה דאמר אביי אבל אין ה"נ דבאומר סוכה לשיבתה עסקין.
יקרי דבר שאין בו ממש אלא בשאינו מזכיר שם החפץ שאומר עליו
ממש הוא. ולפי זה מצינו דאמרין בפרק אע"פ (כחצית דף נט.) ובפרק
י" יקדשו ידי לעושיהן^א לאו דוקא באומר אלא נעשה באומר קאמר
בשיבה של מנה וזהו כיון דמנחם לאו ליהנות נחמו הרי חזי נהנה מן
ו' ו'^ב הגאה חל ולפי זה אמר קונס וזריקת כרור לים עליו אסור אע"פ
או וזריקת כרור אבל באומר קונס סוכה עלי קונס כרור זה עלי וישב
אסור על עצמו אלא הגאה בלבד^ג דהא מקדיש בהמחו אסרה עליו ועל
והגאה משמע אבל כל שפירש לאסור על עצמו אפילו נגיסה חיל:

סד

(א) (לעיל טו: א) (ג) עיין
 חו"ס חגיגה י' ד"ה
 (לשמואל) (ג) עיין חו"ס
 שטענער טה. ד"ה משא"כ
 הסכמה ענין דהכא
 (ד) שטענער דף כו. א.
 שבונוע דף כה. א.
 (ו) בתחלתו, (ז) טו.
 (ח) שבונוע דף כט.
 (ט) לעיל טו. (י) לעיל
 טו. (יג) עיי' ר"ן לעיל קמן נ.
 י"ה האומר, (ל) עיי' חו"ס
 ר"ה כח. ד"ה המורה,
 (מ) עיי' ר"ן לעיל קמן לה.
 כסופו הירושלמי,
 (נ) עיי' חו"ס לעיל ב: ד"ה
 נדרים ור"ן עיי' ד"ה
 איידר.

הגהות הב"ח

(ב) רש"י ד"ה אסיפא וכו' ואמר רבינא וכו' ומאי כל יתל כל יתל דהיינו מדברנן
(ג) ד"ה שטופה נמי וכו' ההלכות דהכתובים נמי כ"ל ודע"ה: (א) ד"ה אמר אמי וכו' חזק עניו הא ודלי וכו' ואפיסך
הכלהמה נמי נדר קאמר חפלא וכו' דמלוה והיכי קאמר שלא וכו' דמגדרים אמר קום: (ב) ד"ה הו' נמי וכו' (א) ד"ה חטא מצוה הנאה דלא ניחמו:

ליקומי רש"י

ובי מצות ליהנות
ביתנו. לישראל להיות
קיומם להם הנאה אלא
לעול על כואריהם נישנו
(ראה כתא). יבול נשבע
לעבד את המצודה
וב'. ומה וז קריה
הרעה שהיא מריע לעשות
שמנטל את המצודה
[שבעות כז].

פירוש הרא"ש

הוא מותר כתנן. ס"ד
למקצתן שזולין ק"ן ק"ף
ובזה קתי מזהה ומשנה
ללא חזר כלל ולשנה
דחומר בשטותם מגדירים
למשה דער איז אלעל
המור שטעט: איז כ"א
אדדדד שייך ייזן כ"א
ויוקומנה לעיל (טו). דהוי
גל יתל מדעבין: מנין
בעי המצות. כלומר איז
שענה לעגל אל התורה
לענין שטעט: מ"ש
דדור דבריה איש כי
ידור דבריה. ממז
אפילו תפשי הסט לא יתל
לדור: שבויה שני
כתב א השבע
שבויה ד"ה. דלח
לדמו בקרה אפילו איז
דמור אביי דא דאמר:
[הארת] מוכה גדי.
כלומר איש טעמה דני.
לדע דעבין מצי ידור דר
לח: שמוס חלין בעי דער
מזהו שמוס דעל בעי דאמר
האקט יעני: [ועל: גל] כלל
שני גלח ענדל גלח
האקט שפיר לא קנעל על
האקט אלא אפילו אפילו

(א) ע"י חס"י שבועות כו.
ד"ה את, (ב) לקמן יתח.
(ג) מכוח כח, (ד) כריתות
יב: (ה) דף ז, (ו) לעיל
טז, (ז) שבועות כח ע"ב.

הנהגות הב"ה

(א) רש"י ד"ה תלמוד
וכי ולא נכשבע לנטל
את המנהג דהא שבעה:
(ב) ד"ה אלא וכו'
אנדרות ראשונה נכ"ל
והד"ס עם ד"ה אלא:
(ג) ד"ה ולכך הונא וכו'
ונתני יש נדר בתוך נדר
ואין נדר כו' כ"ל והד"ס
ומיה נמי נמחק:

פירוש הרא"ש

מה הטבה רשות אף
הרעה רשות. צ"ג
שבעות דף כו. מפרט
לה מנהג לנשבעת נשות
אירי: מותרין יש נדר
בתוך נדר. ומפרט
דמזירות איירי כגון דלמחר
היינו נזיר אם אכל חייב
מזירות על כל דבר ודבר.
והוא מלי למתני כגון
דלמחר היינו נזיר היינו
נזיר בלא אכילה אלא אגב
דבעי למתני גבי שבעה
אכילה נקטת נמי גבי
מזירות: אינו חייב אלא
אחת. דלפ"י שבעה חלה
על שבעה דלפ"י נשבעת
לקיים המנהג דליתא בלא
וכן: (ג) ד"ה היינו נזיר
היום, דמזירה חלה מזירות
עליו ל' יום וזו אמר נזיר
הכינו למחר מוסקף עליו
יום אחד ונכ"ל מן
מוסקף עליו מזירות
שלימה: ד"ה יש נדר
בתוך נדר וכו' נדר
בתוך נדר. כיון
דמזירות גופה משכה
לפ"י:

הנהגות וציונים

(א) הר"א (הגייס):
(ב) צ"ל חייב (כת"י):
(ג) צ"ל דאי תלי
(רש"י, וכו' בכת"י):
(ד) כ"ל דאין הי'
(כת"י): (ה) צ"ל ודמכ"ל
(כת"י): (ו) דאפילו אכר
היינו (כת"י): (ז) בכת"י:
דאפילו בכה"ג מנחה:
(ח) לשמואל גבי מצי
(כת"י): (ט) אולי צ"ל
ויש"ש: (י) גי' הגייס
דרד"ך: (כ) משמע דגרסי
בגמרא ודלפ"י דליתני
בדירה יש נדר בתוך
נדר וכו':

תלמוד לומר להרע או להיטיב מה הטבה רשות. דאי צני אכל
ואי צני לא אכל חייב נקרב על השבעה אף הרעה דמחייב עלה
קרנ הרעה דרשות ולא (ה) נשבע לנטל את המנהג דהא שבעה
להרעה לאו הרשות צידו: חד קרא.

שבעה דהא קרא להרע או להיטיב
נקרב מיירי ואידך לא יחל דברו
דנלא מיירי אחי למפטריה מן לאו
שבעה: מותרין יש נדר בתוך נדר.
נזיר אם אכר נדר: כיצד אמר הר"י
על כל פסע ופסע מזירות אחת: אין
שבעה בתוך שבעה, ואם אמר שבעה
שלא אוכל כו': אינו חייב אלא
אכילה אחת. קרבן שבעה אחת:
גמ' לא שנו. דיש נדר בתוך נדר:
אלא דאמר כו'. דמינו דליתוסף
יומא יתירא (ג) מזירות ראשונה
דכי אמר הר"י נזיר היום קבל עליו
מזירות שלשים וכי הדר ואמר הר"י
נזיר למחר משמע הר"י נזיר שלשים
יום ואחד ואין מזירות ליום אחד
הלכך חל מזירות על מזירות וכו' נזיר
היום חל מזירות: אב"ל. ואם אמר
וכי: ודבר הונא. דקאמר דכי אמר
הר"י נזיר היום לא חייב עליה שמי
מזירות אם כן לפלוג בדידה צדדים
ונתני (א) נמי יש נדר בתוך נדר:
ואין

שמי ולא למנות שמים גם כן דלא משכחת לה. מה שאין כן במזירות דהיינו לוקה שמים על אכילה אחת מ"מ משכחת בה תרי חייב בשכפל
נדרו צ' פעמים דהיינו למנות שמים מה שאין כן בשבעות: גמ' כיון דאמר הר"י נזיר היום וכו' אכ"ל טובא ומותרין ביה מחייב על כ"ל
אכילה ואכילה. איירי דקתני שבעה ש"ל אכ"ל נזיר אם אכ"ל וישראל גבי נזיר לא צריך לומר אם אכ"ל. זו הגרסא
כמוהו במלכת נוסחאות וכו' פירושא כיון דאמר הר"י נזיר וכו'. חדא דלית בה דמתי קש"ל ליה חדא למה ליה למתליה למזירות צאכילה
דהא מכיון דאמר הר"י נזיר היום ליה נזיר ומיז למנות שמים וקש"ל ליה חו דליתא¹ למזירות צאכילה צדדי נזיר אם אכ"ל חדא
וימנא כגי דהא ק"ל צ"ל שבעות שמים בתרא (שבעות כו): דמי שנשבע שלא אוכל ככר זה על כל זית וזית שבו נשבע הלכך מי שחלה מזירותו בזה
אוכל על כל זית וזית שבו חלה מזירותו: וכי אכל טובא. כלומר וזיתים הרבה: ומתירין ביה. צ"ל כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו מזירות
אחת חייב על כל אכילה ואכילה. וגרסא צעני דלכתי צעין דליתרו ביה צ"ל כל זית וזית משום דלא עדיפי אכילות הללו להחמיר עליהם מזירות
שחללו בהן מלהחמיר עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל ככר זה וכשם שלהחמיר קרבן ומלקות צעין חלוק צ"ל כל זית וזית אי למלקות
בהתראה² אי לקרבן בשמי העלמות³ ה"ל כשחלה מזירותו צדדי צעין שיהו התראות מחלוקות דודאי נהי דאמרין דמי שנשבע שלא יאכל ככר זה על
כל זית וזית נשבע אפי' הכי אם לא התירו צו אלא התראה אחת אינו לוקה אלא אחת דכ"ל איסורין שבתורה על כל זית וזית שבהן הוא חייב ואפ"ה
אינו לוקה שמים אלא בהתראות חלוקות ולקרבן נמי אינו חייב אלא אחת אלא בשמי העלמות ה"ל כי חלה מזירות צאכילת ככר כר"ך שיהו התראות
מחלוקות צ"ל כל זית וזית שבו דאי לא לא מקריא אלא אכילה אחת ולא מחייב עלה אלא חד מזירות כ"ל. וראיתי למפרשים אחרים בזה מה שלא
נראה צעני. ומתראה איירי דקתני שבעה ש"ל אכ"ל וכו'. דלפ"י ה"ל דצהריי נזיר הר"י נזיר סגי ליה ואי נמי חלה מזירותו צדדי צעין
הר"י נזיר אם אכ"ל סגי ליה אלא דלית דליתא ליה לשבעה צאכילת למכפל⁴ צה נמי שלא אוכל שלא אוכל דאי לא פשיטא שאם חייב אלא
אחת חלה ליה נמי למזירות צאכילה וכפליה: דב"ב דמתוסף יומא יתירא. כלומר דכשנאמר הר"י נזיר למחר יש במשמעות דבריו שימנה מיום מתרת
ואל"ל ל' יום נמנא שנחמיר מחמת נדר שני יום אי מוסקף על מזירות ראשונה וכיון דק"ל במסכת מיר⁵ דהאומר הר"י נזיר יום זה בלבד מונה שלשים
אף זה כיון שנחמיר מחמת נדרו שני למנות יום אחד מוסקף על מזירות ראשונה על כרחו מונה ל' ושמואל אב"ל הר"י נזיר היום הר"י נזיר
היום. מזירות חלה על מזירות דמשמע ליה דמזיר להדר נפקא לן דכ"ל⁶ האי גוונא מונה שמי מזירות: לר"ב הונא אדתיני אין שבעה בתוך שבעה
ד"ה יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר. וא"ל ולשמואל נמי מי יתחא הא לדידה נמי ה"ל ליה לפלוג ולמיתני אין נדר בתוך נדר ומשכחת לה
באומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה שאינו חייב אלא אחת דהא צממני לא תנן יש נדר בתוך נדר אלא למנות שמים כדפרי' וכיון שכן
לשמואל גופיה⁷ מצי לפלוגי בנדר גופיה ו"ל דכי מקשי לר"ב הונא ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר לא מקשי לומר אדמפלוג צ"ל נדר לשבעה
לפלוג בנדר גופיה כדכ"ל כל לפלוג ולימני צדדיה שצ"ס דאי הכי מקשינן לשמואל נמי מקשי דכפרישית אלא כי האי גוונא לא מקשינן דלא
קשיא כלל דתנא אחרים צדדיהם משבעות⁸ קאי ומש"ה צני למחני חומרא דאכ"ל בנדר משבעות לענין נדר בתוך נדר הלכך לא שייך
לאקשוי

חד קרא למפטריה מקרבן. היינו קרא להרע או להיטיב דכתיב
גבי קרבן שבעות צניו: וחד קרא למפטריה בלאו דשבעה. היינו
קרא דלא יחל דברו: מתני' יש נדר בתוך נדר וכו' אמר הר"י
נזיר אם אכ"ל וכו'. מפרט צמ' דאם אוכל לאו דוקא דה"ה נמי
אם אמר הר"י נזיר הר"י נזיר חייב דחייב
על כל אחת ואחת אלא איירי דתנא
גבי שבעה שלא אוכל חלה נמי גבי
נזיר אם אוכל. וחייב על כל אחת ואחת
דאמרין לומר דחייב לנהוג מזירות
על כל קצלה וקצלה וכי אמר הר"י
נזיר הר"י נזיר דחייב¹ שמי מזירות
ומונה שלשים יום ומציא קרבן ונפקא לן
בגמרא² מנזיר להזיר. וקרי ליה להאי
גוונא נדר בתוך נדר לפי שהמזירות
שניה היא חלה בתוך זמן הראשונה אלא
שאי אפשר לו שימנה אותה עד שימנה
את הראשונה דאם איתא דלא חייב
בשעת נדרו היאך מחול לאחר מכן
והרי אינו נזיר באלו זמן וכיון דלא
חייב השתא לא חייב נמי בזה וימנא
אלא ודאי מהשתא הוא דחייב ומש"ה
קמיני ש נדר בתוך נדר: שבעה
שלא אוכל שבעה ש"ל אכ"ל
אינו חייב אלא אחת. כלומר בשבעות
לא משכחת מרי חייב לא ללקות שמים
צאכילה אחת דמכיון שאמר שבעה
שלא אוכל ככר זה הוה ליה מושבע
ועומד ותו לא חייב עליה שבעה

שמי ולא למנות שמים גם כן דלא משכחת לה. מה שאין כן במזירות דהיינו לוקה שמים על אכילה אחת מ"מ משכחת בה תרי חייב בשכפל
נדרו צ' פעמים דהיינו למנות שמים מה שאין כן בשבעות: גמ' כיון דאמר הר"י נזיר היום וכו' אכ"ל טובא ומותרין ביה מחייב על כ"ל
אכילה ואכילה. איירי דקתני שבעה ש"ל אכ"ל נזיר אם אכ"ל וישראל גבי נזיר לא צריך לומר אם אכ"ל. זו הגרסא
כמוהו במלכת נוסחאות וכו' פירושא כיון דאמר הר"י נזיר וכו'. חדא דלית בה דמתי קש"ל ליה חדא למה ליה למתליה למזירות צאכילה
דהא מכיון דאמר הר"י נזיר היום ליה נזיר ומיז למנות שמים וקש"ל ליה חו דליתא¹ למזירות צאכילה צדדי נזיר אם אכ"ל חדא
וימנא כגי דהא ק"ל צ"ל שבעות שמים בתרא (שבעות כו): דמי שנשבע שלא אוכל ככר זה על כל זית וזית שבו נשבע הלכך מי שחלה מזירותו בזה
אוכל על כל זית וזית שבו חלה מזירותו: וכי אכל טובא. כלומר וזיתים הרבה: ומתירין ביה. צ"ל כל זית וזית לומר שאם יאכלנו יתחייב עליו מזירות
אחת חייב על כל אכילה ואכילה. וגרסא צעני דלכתי צעין דליתרו ביה צ"ל כל זית וזית משום דלא עדיפי אכילות הללו להחמיר עליהם מזירות
שחללו בהן מלהחמיר עליהן קרבן ומלקות כשנשבע שלא יאכל ככר זה וכשם שלהחמיר קרבן ומלקות צעין חלוק צ"ל כל זית וזית אי למלקות
בהתראה² אי לקרבן בשמי העלמות³ ה"ל כשחלה מזירותו צדדי צעין שיהו התראות מחלוקות דודאי נהי דאמרין דמי שנשבע שלא יאכל ככר זה על
כל זית וזית נשבע אפי' הכי אם לא התירו צו אלא התראה אחת אינו לוקה אלא אחת דכ"ל איסורין שבתורה על כל זית וזית שבהן הוא חייב ואפ"ה
אינו לוקה שמים אלא בהתראות חלוקות ולקרבן נמי אינו חייב אלא אחת אלא בשמי העלמות ה"ל כי חלה מזירות צאכילת ככר כר"ך שיהו התראות
מחלוקות צ"ל כל זית וזית שבו דאי לא לא מקריא אלא אכילה אחת ולא מחייב עלה אלא חד מזירות כ"ל. וראיתי למפרשים אחרים בזה מה שלא
נראה צעני. ומתראה איירי דקתני שבעה ש"ל אכ"ל וכו'. דלפ"י ה"ל דצהריי נזיר הר"י נזיר סגי ליה ואי נמי חלה מזירותו צדדי צעין
הר"י נזיר אם אכ"ל סגי ליה אלא דלית דליתא ליה לשבעה צאכילת למכפל⁴ צה נמי שלא אוכל שלא אוכל דאי לא פשיטא שאם חייב אלא
אחת חלה ליה נמי למזירות צאכילה וכפליה: דב"ב דמתוסף יומא יתירא. כלומר דכשנאמר הר"י נזיר למחר יש במשמעות דבריו שימנה מיום מתרת
ואל"ל ל' יום נמנא שנחמיר מחמת נדר שני יום אי מוסקף על מזירות ראשונה וכיון דק"ל במסכת מיר⁵ דהאומר הר"י נזיר יום זה בלבד מונה שלשים
אף זה כיון שנחמיר מחמת נדרו שני למנות יום אחד מוסקף על מזירות ראשונה על כרחו מונה ל' ושמואל אב"ל הר"י נזיר היום הר"י נזיר
היום. מזירות חלה על מזירות דמשמע ליה דמזיר להדר נפקא לן דכ"ל⁶ האי גוונא מונה שמי מזירות: לר"ב הונא אדתיני אין שבעה בתוך שבעה
ד"ה יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר. וא"ל ולשמואל נמי מי יתחא הא לדידה נמי ה"ל ליה לפלוג ולמיתני אין נדר בתוך נדר ומשכחת לה
באומר קונם עלי ככר זה קונם עלי ככר זה שאינו חייב אלא אחת דהא צממני לא תנן יש נדר בתוך נדר אלא למנות שמים כדפרי' וכיון שכן
לשמואל גופיה⁷ מצי לפלוגי בנדר גופיה ו"ל דכי מקשי לר"ב הונא ליתני יש נדר בתוך נדר ואין נדר בתוך נדר לא מקשי לומר אדמפלוג צ"ל נדר לשבעה
לפלוג בנדר גופיה כדכ"ל כל לפלוג ולימני צדדיה שצ"ס דאי הכי מקשינן לשמואל נמי מקשי דכפרישית אלא כי האי גוונא לא מקשינן דלא
קשיא כלל דתנא אחרים צדדיהם משבעות⁸ קאי ומש"ה צני למחני חומרא דאכ"ל בנדר משבעות לענין נדר בתוך נדר הלכך לא שייך
לאקשוי

והדר אמר הר"י נזיר אלו ל' יום (דהוי' דמזיל) לשמואל כמו (ב) היום, מכל מקום ו"ל דשאי מזירות האלו וזית ליה קיטואת שלשים יום יס לנו לומר שכל להוסף שלשים יום חסדי וכן שייך לממזר דמזיל מזירות על מזירות מעשה
זו אחר זו כדפרישית, אלא גבי נדר דקונם דלית ליה [קיטואת] אלא לפי מה שמפרש האדם (נמי) [לפ"י] אפילו כי אמר ככר זה עליו קונם היום אינו אסור אלא אסור היום וכי הדר אמר וימנא אחריתי קונם ככר זה היום, אין לנו לתלות דאפילו
לאסור ולאוספו למחר כיון (דמהיום) [דהיום] משמע הלכך לא שייך לממזר נדר חל על נדר ולהוסף נדר אחר כמו צדדיהם כדפרישית, ולאוספו וזיתו וכו' גופיה נמי אין לנו שחול נדר על נדר ולחייב דמתי קאמר, דלפ"י אסור חל על אסור ואפילו
במזירות אין אסור חל על אסור: הר"י נזיר אם אכ"ל הר"י נזיר. ה"ה דהוי מצי למחני הר"י נזיר בלא שום תנאי אלא אורחא דמילתא קאמר שכן דרך לומר מחמת שום דבר כיוצא בזה שמפרסין צו לנטל הוא אינו נראה ועוד אם יאכל.
ועוד ו"ל דאגב דנצי"ל לא דלכזיזי אכילה גבי שבעה נקטת נמי גבי מזירות. וכן פרי"ז: ודלפ"י: וד"ה יתני בדירה. [כולה במזירות]:

ב"ח א"י מ"י פ"ה מהל'
שבעות הלכה ז' סמג
לאין דלת טו"ע י"ד מ'
רלט סעיף ד':
ב"ב מ"י פ"ג מהל'
מזירות הלכה ז' סמג
לאין דלת טו"ע ש"ס מ'
רלט סעיף א' וסעיף ג' וסמג
רלט סעיף ג':
א"ג מ"י פ"ה מהל'
מזירות הלכה ז' סמג
לאין דלת טו"ע ש"ס מ'
רלט סעיף ד':
א"ד מ"י פ"ה מהל'
מזירות הלכה ז' סמג
לאין דלת טו"ע ש"ס מ'
רלט סעיף ד':
א"ה מ"י פ"ה מהל'
מזירות הלכה ז' סמג
לאין דלת טו"ע ש"ס מ'
רלט סעיף ד':

תורה אור השלם

(א) או נפש כי השבע
לכבא בשפלים להרע
או להיטיב לכל אשר
יבא האדם בשבעה
ונקלם מלפני יהוה ידע
ואיש לא יחמיר מאדו:

[ויקרא יד]

הוספות

חד למפטריה מקרבן שבעה וחד
למפטריה בלאו דשבעה.
מלך יחל
למחר אם חייב חלה מ"מ
ומקיים המנהג אכל מ"מ
אין פטור משבעה
דנשבע לנטל המנהג אלא
לוקה עליו משום שול
דמנא פ"ג שבעות (דף
כט.). יש נדר בתוך
נדר. דמפרט ואילו בזה
הכי דאמר הר"י נזיר
היום וכו'. וא"ל פתח
נדר דמשמע קונם וס"ל
במזירות. ו"ל דמזירות נמי
איירי נדר דכתיב (במדבר
ו) למזר נדר נזיר. אבל
מ"מ [קס"ה] אחרי שכן
סמג נדר ופתח מה. וי"ל
משום דצדדיהם לא משכחת
נדר בתוך נדר אמר
ככר זה עלי קונם ככר זה
עלי קונם לא חייב דלפ"י
איסור חל על האיסור. ואף
במזירות דקאמר דמזירות
חל על מזירות לאו לחייב
מתי בזה ל' יום אלא
לענין שיעשה שמי מזירות זו
אחר זו, דשכלמה הסם
במזירות שייך לממזר
בשארם צ' פעמים הר"י
נזיר היום הר"י נזיר היום
שיכול להוסף בנדר שני
שלשים יום, משמע שלשים
יום חדשים כפסע ראשונה
שנדר הר"י נזיר היום
שנדרה לומר שלשים יום
דהוי השתא בלילי [אמר]
שלשים יום שני פעמים.
ואפילו אפ"ל דלפ"י אם
אמר הר"י נזיר ל' יום

(ח) רש"י ד"ה שמע
מקלח כו' חוקע צנור
ויוצא לחוך יצא צנאי
החקיעה:

תקע בראשונה.
בפסוקים שלפני התורה
(לעיל כד.) פסוקים שלפני
התורה תקע דרדסה
ולקמן (לג.) וימשך
בשניה בשתיים למי
שהיה לרץ לקום כלן
קמוסו וקמוסו אחת
לפסוקה לאחרה דמלכית
ואחת לפסוקה לפני
דזכרונה (לעיל שם.)
קמוס על אחת התורה
משך כשנים שלש עד ידי
שנים שהיה לרץ לעשות וז'
פסוקה שלאחריה דמלכית
לפסוקה שלפני דזכרונה.
אין בידו אלא אחת.
דמסוקין מקיסוה אחת
לשנים ולא מסוקין קמוס
התורה עמו
הבד ובני דרות. חול

[illegible]

אח"כ לא הוי קידושי טעות דבשלמא גבי ספק טריפה כיון דבשעת ספיקו נמי איסור הוא ה"ל מקח טעות אבל ערלה דבעינן ספיקא כשלא נודע לה הוי לדירה היתר גמור וא"כ אח"כ כשנתודע לה ה"ל כנאבד או נשרף אח"כ וצ"ע:

מיהו בלא נודע ואכלה מקודשת כיון דלדירה הוי היתר גמור אלא דלפי מ"ש בס"ק נ"ו בשם הרדב"ז דאזלינן בתר נותן א"כ אפי' בדלא ידעה ואכלה נמי אינה מקודשת וצ"ע ועמ"ש בקונטרס ש"ש ש"א פ"ב: [נח] והפקירו ממונו. ונרשם מוצא הדין מוהרי"ק שורש פ"ד. והמעין במוהרי"ק יראה דלא מיירי מזה ע"ש דמיירי מתקנה שהחננו שלא לקדש בפחות מעשרה ובחרם

עברו בחרם האם כ"ד הפקיעו הקדושים

וכתב דלא מפקע קידושין דאפי' בחרם ר"ג שלא ישא שתי נשים אם עבר וקידש מקודשת ולא חמירא מחייבי לאוין דקידושין תופסין ע"ש אבל מתקנה להפקיר ממונא לא מיירי שם אלא דלדינא כבר כתב הריב"ש סי' שצ"ט להוכיח בראיות שיש כח ביד הקהל לחקן ולהפקיע הקידושין ואעפ"י כן סיים לדינא ז"ל אבל למעשה הייתי חושך להחמיר ולא הייתי סומך על דעתי זה לחומר הענין אם לא בהסכמת כל חכמי הגלילות כי היכי דנמטי' שיבא מכשורא עכ"ל. ובשו"ת רשב"ץ ח"ב סי' ה' כתב דלחומר העריות יש לחוש שמא בעינן בי דינא דאלימי כרב אמי ורב אסי בהפקר ב"ד ע"ש ומוהרי"ט חלק אה"ע סי' ל"ט ז"ל ולא זו בלבד אלא אפי' בהפקעה מפורשת שתקנו הציבור וגדולי הדור להפקיע כל קידושין שנעשו שלא בעשרה אעפ"י שיש כח בידם לעשות כן וכמ"ש הרשב"א ז"ל וכמ"ש הרב מוהר"י בי רב ז"ל בשם הרב מוהר"ר דוראן אעפ"כ הרב ר' שלמה בחיבורו כתב בתקנת הפקעת קידושין לא נעשה בה מעשה לעולם וכבר נשאל לראשונים ולא סמכו לעשות בה מעשה וכ"כ אא"ז ז"ל בתשובה הרי שאפילו בהפקע' גמורה ובהפקר ב"ד לא סמכו לעשות על אחת כמה וכמה בחרם סתם שלא לקדש עכ"ל וא"כ דברי הרמ"א נכונים דיש להחמיר למעשה והוא מדברי הריב"ש הנזכר:

ובתקנה בחרם על העדים שיהיו אצל הקידושין אם נפסלו העדי' ויהי' כמקדש בלא עדים מבואר בקצה"ח בזה בס"י נ"ב סק"א ע"ש:

[נח] אבל אם קדשה בשטר. כתב בח"מ ז"ל המעין ברשב"א בגוף התשובה סי' תר"ג יראה דכתחלת דבריו כתב דמקודשת דמדמה לה לגט מכל מקום בסוף דבריו אסיק עפ"י הירושלמי דאף בגט יש לחלק בין איסור הנאה מדברי תורה לאיסור הנאה דרבנן ואף דאפשר דגמרא דידן פליגא אירושלמי בגט מכל מקום בקידושין לא אשכחן דפליג וכו' ודבר הנאסר על ידי קונם כדבר האסור בהנאה דבר תורה ע"ש:

ולולי דברי הרשב"א נראה לענ"ד דאפי' לשיטת ירושלמי דמחלק בין איסור הנאה דבר תורה ופסול בגט היינו דבר האסור בהנאה גם למגרש ומשום דבעינן וכתב ונתן שיהי' הנתינה מדידי' ואיסור הנאה לאו דידי' וכמ"ש הרשב"א סי' תר"ב אבל איסור הנאה שאינו אלא לאשה כיון דקבלת הגט אין בו משום זכי' דהא מגרשה בע"כ ואינה רוצה ליזכות בגט ואין צריך אלא נתינה לידה וא"כ מה

שטר שאסור בהנאה לאשה בלבד ואינה זוכה בו

בכך שאסור בהנאה לאשה מחמת הקונם ועמ"ש בקצה"ח סי' ר' סק"א:

ולפ"ז ה"ה בקידושי אשה דאתקש לגירושין משום דכתיב ויצאה והיתה א"כ גם בשטר קידושין אין צריך זכי' רק נתינה לידה ועמ"ש בס"י ל"ז ס"ק:

[ס] וקידש בדמיהן מקודשת. ודעת רש"י פ"ד דע"ז דהדמים אסורין למחליף ע"ש: ובמשנה למלך פ"ה מאישות כתב דלשיטת רש"י ודאי לכתחלה אסור לקדש בדמיהן וכדאי בגררים פ' השותפין הני מילי לכתחלה אבל בדיעבר שפיר דמי אלא היכא דעבר וקידש דהי' ראוי לומר שיחזור ויקדשה כי היכא דלא

להתנהי' מקידושין ע"י הדמים דאסורין למחליף בזה הוא דמחלק רש"י בין קידושי אשה לשאר הנאות וכמ"ש תוס' ספ"ב דקידושין או משום דלא אסרו ליקח בעד הדמים אלא פירות וכלים שהוא הנאה הניכרת אבל הנאת אשה אינו ניכר או משום מצות פ"ו ע"ש:

וראיתי שכתב עלה הרב המגיה ז"ל מכאן מוכח דס"ל להרב המחבר דהא דאמרין מצות לאו ליהנות נתנו היינו דוקא בדיעבר אבל לכתחלה מיהא אסור וכן דעת מוהר"מ די בוטין בתשובה אבל הרב כנה"ג בי"ד סי' כ"ח חולק בזה ואי קשי' לך על מה שצייד הרב המחבר לעיל דאפשר דטעמא דאינה מקודשת לפי שאסור ליהנות כו' דהא מצוה קא עביד ולא ליהנות ניתנו ועיין

תשובת הר"ן סי' כ"ד דקידושי אשה צד מצוה יש בהם אע"ג דאיהי לא מפקדה אפ"ו כו' ותו קשה דבפ' המביא תניין דף כ' אמרינן כתבו על איסורי הנאה כשר ואם כדברי הרב המחבר כי היכא דמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת לפי שאסור ליהנות ה"נ ה"ל למימר דאם כתב הגט על איסורי הנאה דאינה מגורשת שכן נהנה גם התוס' כתבו שם ד"ה בכתובת קעקע ז"ל ואפי' הוי הכא איסור דאורייתא מכל מקום הוי גט כדאמרין לעיל כתבו על איסורי הנאה כשר אע"ג דאסור לכתוב דמתהני באיסורי הנאה עכ"ל כו' גם בתוס' ע"ז דף ס"ב ד"ה בדמיהן מבואר דטעמא דמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת לאו משום דלית בי' שו"פ אלא משום דאסור מן

התורה ליהנות בהם עכ"ל: והנה מ"ש בתשובת הר"ן דקידושי אשה חשיב צד מצוה שם מבואר דודאי מצד הבעל הוא מצוה ממש אלא דבאשה כיון דלא מפקדה אפרי' ורבי' אפ"ה צד מצוה איכא במה שמקיים הבעל על ידה פ"ו לכן העלה שם הר"ן באשה שנדרה ע"ד רבים שלא לקבל קידושין דיש לה היתר משום צד מצוה אבל להמקדש ודאי מצוה רבה היא:

אלא דאפי' נימא דקידושי אשה מצוה אפ"ה אסור לכתחלה לקדש באיסורי הנאה דכל דמתהני גופו בהדי מצותו אסור וכמ"ש הר"ן בגררים דף ט"ז ז"ל וא"ת וכי אמר הנאת תשמיש עלי אמאי מתסר הא מצות לאו ליהנות נתנו י"ל דכי אמרינן מצות לאו ליהנות נתנו הני מילי שאין קיום המצוה חשיב הנאה אבל מכל מקום כי מתהני גופי' בהדי דקיים מצותו הנאה מיקרי ומש"ה אמרינן בפ' דאזהר ב"ד דף כ"ח הנזכר מן המעין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה עכ"ל וה"נ קידושי אשה הוי הנאת גופו בהדי מצותו:

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת גופו

הנאת קדוש מיקריא הנאה

מצוות לאו ליהנות נתנו לענין לכתחילה

בקדושי י' הנאת הגוף עם המצוה

הנאה
תגורמת
מהאיסור
ואינה כאה
תגורמת

מערב ללכת
לבית
המשתה

שוחט
חסוכנת
בסכין ע"ז

מצוה ידידה
חתימה אף
כשיש עמה
הנאת הנזק

טזירה
ברש"א

אמנם בחידושי הרשב"א פ"ק דסוכה דף ל"א בהא דאמר רבא מצות לאו ליהנו' נתנו ז"ל ואע"ג דמתהני בעשיית המצוה שמקבל שכר בעה"ז ובעה"ב לא חשיב איסור באיסורי הנאה אלא כשנהנה בגופו של איסור אבל כל שאינו נהנה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריח ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור וכדרך שאמרו במדור הנאה ממעיין שטובל בו בימות הגשמים שאינו נהנה בגוף המים ואע"פ שגורמת לו טבילה זו לעלות מטומאה לטהרה ומכשירתו לכמה דברים לית לן בה וכן הא דאמר רבא חלצה בסנדל של ע"א דאם חלצה חליצתה כשירה דמצות לאו ליהנות נתנו ואע"ג דמרווחא טובא בהאי חליצה לא חשיבא הנאה באיסור עכ"ל. וא"כ קידושי אשה לא גרע מחליצה דאע"ג דמרווח טובא בקידושי אשה אין זה חשוב הנאה באיסור וכמו כן פ"ג דעירובין דף ל"א גבי עירוב בבית הקברות כו' דכ"ע מצות לאו ליהנות נתנו והכא בהא קמפלגי מ"ס אין מערבין אלא לדבר מצוה וע"ש דמערבין לדבר מצוה היינו ללכת אל בית המשתה וא"כ אית ל' הנאת גופו ואפ"ה לאו ליהנות נתנו דהריות בא לו אח"כ:

אך קשה בהא דאמרו שם מערבין אפי' לדבר הרשות ואסור להניח בבית הקברות ואמאי דהא אכתי גוף העירוב מצוה היא וכמו נודר מן המעיין דטובל בימות הגשמים ואעפ"י שטבילתו מכשרתו לכמה דברים וגם טבילה בזמנה אינו מצוה (*) ואפ"ה כיון שאינו נהנה מגופו של איסור הנאה מותר וא"כ מ"ש בעירוב דאסור באיסורי הנאה למ"ד מערבין לדבר הרשות. וכן בשוחט בסכין של עכו"ם דאסור בהחמה במסוכנת וכמבואר פ"ק דחולין דף ח' ומ"ש מטבילה באיסורי הנאה דג"כ באה לו הנאה אח"כ וכמ"ש הרשב"א ואע"ג שטבילה בזמנה אינו מצוה וצ"ע:

ומרב"י הרשב"א בחידושיו בנדרים מבואר דס"ל דמצות לאו ליהנות נתנו דאפי' היכא דמתהני גופו בהדי מצוה נמי שרי ע"ש דף ט"ו גבי הנאת תשמישך עלי שהקשה דהא מצות לאו ליהנות נתנו ותירץ משום דזה המצוה אינו אלא משום ידידה דמשעבדא לה ע"ש ומבואר דמצוה ידידי אפי' כי מתהני נמי גופו בהדי מצוה מותר דהא גבי הנאת תשמישך עלי איכא הנאת גופו בהדי מצוה וכמ"ש הר"ן:

אולם מ"ש הרב המגיה דבתוס' ר"פ השוכר ד"ה בדמיהן מבואר לאו משום דלית ב' ש"פ אלא משום דאסור מן התורה ליהנות ע"ש. כבר כתבנו בס"ק נ"ו דמשום דאסור מן התורה לא פקעי קידושין דנהי דעבר איסורא אבל בריעבד ודאי מהני וביאור דברי תוס' שם מבואר באורך ושם יבואר. דאע"ג דקידושי אשה מצוה ולא ליהנות נתנו כיון דיליף קיחה קיחה משדה עפרון כל כסף שאינו ראוי לקנות שדה אינו ראוי לקנין קידושי אשה וכמו שכתב שם בכוונת תוספות:

וראוי להתבונן בדברי הרשב"א בחידושיו לסוכה שכתב בהא דאמר רבא מצוה לאו ליהנות ז"ל ואע"ג דמתהני בעשיית מצוה

שמקבל שכר בעה"ז ובעה"ב כו' כל שאינו נהנה מגופו אלא שגורם לו הנאה וריח ממקום אחר אינו הנאה מן האיסור כו' ואע"ג דמרווחא טובא בהאי חליצה לא חשיבא הנאה באיסור. ונראה דסותר למ"ש הרשב"א בחידושיו לנדרים גבי הנאת תשמישך עלי דמשמע דאפי' איכא הנאת גופו בהדי מצותו נמי מותר (**):

וראיתי בשער המלך שהקשה לדעת הרשב"א דס"ל דאפי' הנאת גופו בהדי מצוה שרי אם כן נודר מן המעיין בימות החמה דאסור אמאי אסור כיון דמותר ליהנות בהדי מצוה וע"ש שכתב בשם ספר הרוקח שכתב בשם המאירי ז"ל ומיהו יש פ' אחר במצות לאו ליהנות נתנו שאף על פי שבשעת קיום המצוה איכא הנאת הגוף אין בכך כלום ובלבד שלא יהנה אחר עשיית המצוה כגון הנודר מן המעיין דאסור לטבול בו בימות החמה מפני שאחר שנטהר נהנה אחר עשיית המצוה ולפ"ז מותר לסכך באיסורי הנאה מחודשים עכ"ל ע"ש:

ולפ"ז ניחא דהוצרך הרשב"א ליישב דלא תיקשי במה שיש לו שכר בעה"ז ובעה"ב דנהי דמותר הנאת גופו בהדי מצוה אבל אח"כ אין לו ליהנות וכמו בנודר מן המעיין בימות החמה: אלא דאי נימא דס"ל להרשב"א כדברי המאירי א"כ אכתי תיקשי נודר מן המעיין בימות החמה אמאי אסור דהא מותר ליהנות בהדי מצוה והנאה דאח"כ אינו אלא גורם וכמו בחליצה (*):**
ואפשר דגבי נודר מן המעיין דאיכא הנאת גופו בהדי מצוה ונמשך זו הנאה גם אח"כ אין זה גורם אבל גבי חליצה דבשעת מצוה ליכא הנאה כלל אלא שגורם לו המצוה הנאה אח"כ אינו אלא גורם ואכתי צ"ע:

והנה ז"ל הרשב"א בחידושיו לנדרים דף ט"ו וז"ל ומיהו אכתי קשיא לי אפי' לאוקימתא דאוקמינא באומר הנאת תשמישך עלי דהא מצווה הוא במצות עונה ומצות לאו ליהנות נתנו כו' וי"ל דמצוה אינו אלא מחמתה ולא מחמתו ומשום דאשתעבד לה וכיון דאמר הנאת תשמישך עלי ומחמת נדרו פקע שעבודה מיני' אין כאן מצוה המחייבתו ועדיין קשיא לי הא איכא מצות פריה ורביה דרמיא עלי וי"ל דאינו מחויב להקים זרע מזו דהא אפשר כאשה אחרייתי עכ"ל:
ובשער המלך פ"א משופר הקשה מהא דאמרין דמודר הנאה מחבירו מותר לתקוע לו חקיעה של מצוה אע"ג דאפשר לו לשמוע מאיש אחר ואפ"ה שרינן מטעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו וכתב דטעמא משום דאין דעת הנודר לדבר מצוה ולא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו ע"ש:

וקשה דהא בכמה דוכתי בש"ס משמע דאמרו טעמא דמצות לאו ליהנות ניתנו ואע"ג דאפשר באחר בהא דאמרו מכסין בעפר עיר הנדחת משום דמצות לאו ליהנות ניתנו או בלולב של איסור הנאה או בהא דאמרו מערבין בבית הקברות משום דמצות לאו ליהנות ניתנו אע"ג דאפשר שלא ע"י איסור הנאה או בחליצת סנדל של ע"א וכיוצא טובא דאפשר באחר:

הערות קהלות יעקב

(*) אינו מובן דמה בכך שגוף הטבילה אינה מצוה מ"מ כשציל כורך מצוה הוא טובל או לפו"ר או לתרומה וקדשים והכל מצוה ואם אין לו כורך כזה ממילא אין טבילתו הנאה לו כלל דלחולין א"ל טבילה [וגם] חולין ע"ט הקודש ג"כ כד מצוה יס בו כדפירש"י ז"ל ריש חולין וחוס' קס ד"ה עמא בחולין מקרא דוהתקדשתם וכל שהוא כורך מצוה חשיב מצוה כמו עירוב כלומר מצוה דאמר' כזה מלל"ג ומצוות לאו להנות ניתנו.

(**) החידושי סוכה שנדפסו בספר הרשב"א ז"ל הם חידושי הריטב"א ז"ל כנודע.

(***) אין זה מובן דהא מה שמיקר גופו בהמים אחר שטבל וטרם שיאל כל גופן הוא הגאה ממך ולא גורם וז"פ.

הנאה
הנמשכת
לאחר
המצוה
אסירה

טבילה
בימות החמה
בנודר מן
המעין

כשאפשר
לקיים
המצוה
באחר

הנאת הגוף
שנים המצוה
א"ת מותרת
אלא בדאי
אפשר באחר

ולכן נראה לענ"ד דודאי היכא דליכא הנאת גופו בהדי מצוה ודאי נפיק ב" מצותו (*) אע"ג דאפשר ע"י אחר כיון דמצות לאו ליהנות ניתנו וא"כ כיון שאין בו משום איסור הנאה ודאי מותר ואפילו לכתחלה כיון שאין לו שום הנאה רק הנאת מצוה ומצות לא ליהנות ניתנו אלא היכא דאיכא הנאת גופו בהדי כמו בהאי דתשמישי עליך ואגב מצותו אנו מתירין הנאת גופו ובזה כיון דאפשר לעשות המצוה באחר ודאי אסור הנאת גופו ומש"ה משום מצות פ"ו אינו מותר בהנאת גופו אגב מצותו כיון דאפשר לעשות מצוה באחרת:

ובר"פ כל שעה ולא יסיק בו תנור וכירים פשיט' סד"א הואיל ואין ביעור חמץ אלא שריפה סד"א ליתנהי בהדי מצוה קמ"ל דלא והיינו משום דאפשר לקיים מצותו ושלא יהנה בו להכי אסור וכמו כן היכא דאפשר שלא יהנה הנאת גופו ולעשות מצותו באחר אסור לו ליהנות הנאת גופו אבל כל הני דבש"ס דאין לו הנאת גופו רק מה שמקיים מצותו וזה אינו הנאה כלל דמצות לאו ליהנות ניתנו א"כ אפי' דאפשר באחר נמי שרי כיון דמצוה לאו הנאה הוא וזה נכון:

וירתייב בזה מה שהקשה בשער המלך לדעת הרשב"א הא דאמרו ברה"ק דף כ"ח במודר הנאה מחבירו דמזה עליו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה ונודר מן המעיין טובל בימות הגשמים אבל לא בימות החמה וכיון דשרי הנאת גופו בהדי מצותו אמאי אסור בימות החמה:

ולפי"מ"ש נחא דמודר הנאה אינו מזה בימות החמה דאפשר הזאה ע"י אחר ובימות הגשמים דליכא הנאת גופו רק הנאת מצות הזאה ומצות לאו ליהנות ניתנו וכן בנודר מן המעיין כיון דאפשר במי מערה מש"ה אסור הנאת גופו בימות החמה ודר"ק: ולפי"ז בהאי דמאירי במסכת באיסורי הנאה נראה דאסור אפי' לדעת הרשב"א דמתיר הנאת גופו בהדי מצוה כיון דאפשר בספק היתר:

ובפ' אלו הן הלוקין דף ט"ז אלא אונס בטלו ולא בטלו היכא משכחת לה כו' כגון שהדירה בריבם וכתבו תוס' שם ד"ה כגון שהדירה ז"ל פ"י קו' שמצא לה עון שאסורה לו והדירה ולא נראה דא"כ אינו מצוה לקיימה אלא נראה שהדירה בלא שום עון ושפיר חל עליו כגון דאמר קונם תשמישך עלי כדאי' בנדרים עכ"ל:

ולפי"מ"ש הרשב"א דבקונם תשמישך ה"י מותר הנאת גופו ומשום דלאו ליהנות ניתנו אלא משום דאינו מצוה מחמתו אלא מחמתה ומשום דאשתעבד לה וגבי אונס דכתיב ולו תהי' לאשה משמע דהוא מצוה דילי' ממש וכדפריך בפ' אלו נערו באשה שאינה ראוי' לקיימה וליתי עשה ולו תהי' לאשה ולדחי ל"ת ע"ש ומשמע דהוא מצות עשה דילי' ולא משום שעבודה (**): ואפשר דמשום שעבודה דידה ה"ל נמי מצוה דידה לפרוע שעבודה אלא באומר קונם תשמישך עלי דפקע שעבודה

נדר לא
ליהנות
מאונסה
שמצוה
לקיימה

מצוה לקיים
אנוסותו היא
מצוה דידה
או שעבוד
אליה

א"כ אין צריך לפרוע שעבודה אבל בפרק אלו נערו דעדיין שעבודה עליו א"כ מחמתה יש לו מצוה ולו תהי' לאשה: אלא שלבי מהסס בזה לומר מצות ולו תהי' לאשה יהי' מחמת שעבודה כיון דעדיין לא כנסה נראה דאינו אלא משום מצוה דירי' ולו תהי' לאשה וצ"ע:

וברב"ר צריך להתבונן במ"ש כגון דאמר תשמישך עלי דלכאורה נראה אפי' באומר קונם תשמישי עליך נמי חייל כיון דנדר חייל ברבר מצוה ואפי' נימא דולו תהי' לאשה הוא מחמת שעבודה הא קונם מפקיע מידי שעבוד אלא דאלמוהו רבנן לשעבודא דבעל ולשעבודא דאשה אבל זה שעדיין לא כנסה לא שייך אלמוהו רבנן לשעבודא דאשה דאפי' לשעבודא דבע"ח לא אלמוהו רק לשעבודא דאשה ואולי דס"ל לתוס' דלאו דוקא לשעבודא דאשה אלא ה"ה לשעבודא דבע"ח וכמה שכתב תוס' פ' אעפ"י דף נ"ט ד"ה קונמות קאמרת ע"ש: אמנם כבר כתבנו דלבי מגמגם בזה לומר דולו תהי' לאשה אינו אלא לשעבודא דנראה דהוא משום מצוה דירי' וצ"ע ועמ"ש בס' ע"ב:

וסל' בדמיהן מקודשת. ובשו"ת משאת בנימין סי' צ"ו שם ז"ל ואפי' לפי מה שעלה על דעת מכ"ת שהמקח טעות והוי חמצו של ישראל שעבר עליו הפסח אפי"ה המעות שנתן הנכרי בעד היי"ש מותרין בהנאה משום שהחפץ אינו תופס דמיו תוך הפסח וק"ו אחר הפסח וראי' מפ' הגזול קמא דאמרין גזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אחר ושרפו אחר הפסח חייב לשלם שאם ה"י בעין ה"י מחזירו גזלן לבעלים עכשיו שאינו בעין מחזיר דמים לבעלים משמע דחמץ אינו תופס את דמיו דאם ה"י תופסין למה חייבין לשלם מאחר שהוא תופס את דמיו ומה מועיל לו התשלומין עכ"ל:

ובשו"ת חות יאיר סי' מ"ח שם הובא תשובה מהגאון בעל עבודת הגרשוני הביא דברי מ"ב וכתב עלה ז"ל:

אמנם תמה אני על ראי' שהביא מהא דאמר רבה גזל חמץ שהרי לא אמר רבה שחייב לשלם אלא אליבא דר' שמעון דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי אבל לרבנן אינו משלם כלום ולר' שמעון הדמים שמשלם לגזלן לאו משום חליפי חמץ הוא רק חליפי הדמים שגרם לו לשלם לגזלן הוא משלם לו עכ"ל:

ולדעתי הקלושה דברי מ"ב נכונים לפי מה שמבואר בחידושי הרמב"ן בריני דגרמי ע"ש שכתב דר' שמעון לית לי' דינא דגרמי דר' שמעון פליג שם על ר' מאיר במחיצת הכרם כו' ואע"ג דר' שמעון ס"ל דבר הגורם לממון כממון אפי"ה פוטר בהיזק גרמא דלא מחייב אלא בשור הנסקל ובשורף חמץ כיון דדבר הגורם לממון כממון הוי ככיס מלא מעות אבל בהיזק הנעשה ע"י גרמא מודה ר' שמעון דפטור וע"ש ועמ"ש בקצות החושן סי' שפ"ו ס"ק א' דגם רבה דאמר בשורף חמץ באנו למחלוקת ר' שמעון ורבנן

הערות קהלות יעקב

(*) לכאז' ה"י נראה דטעמא דמילתא משום דהא דהנאת הגוף שרי בהדי מצוה הוא משום דכר שאינו מתכוין כההיא ללא אפשר ולא קמיתוין אכל כשאפשר ע"י אחר והוא עושה בזה מחשב מתכוין [להנאה עי' פ"ק כל שעה, ועי' דהגדל הוא כך דכל הנאה המוכרחת לא חשיבא הנאה וכשאפשר ע"י אחר כבר אינו מוכרחת ליהנות מזה אכל הנאת המצוה אינו חשיבא הנאה לע"פ שאפשר באחר כיון שסוד הנאת המצוה הוא מוכרחת אכל הנאה מעטס החפץ הנאת הגוף אינו מוכרחת מפאת המצוה אלא משום הנאתה עס המצוה וכל שאפשר באחר אינו הנאה מוכרחת. (***) בפשוטו י"ל דהרשב"א ז"ל מפרש שגור קונם גופך לתשמישך ולא שאמר הנאת תשמישך וכדמשנינו גבי סוכה.

חוב גורל"ח
הוא על
הפסד שנגרם
לו או על
גוף הממון
דדמי כממונו
בעין

נדרים דף טז

באר הגולה עם ציונים מהש"ך

סו. תשובות הגהות מימוניות [נשי"ך] לספר הפלגה סימן ב': סו. ברייתא בינה דף ל"ט ע"א:

(*) פירוש, להדליק נר בשלהבת חצירו, [נשי"ך] עמוד חט ד"ה גרסינן: סו. מימרה דרבה, ראש השנה דף כ"ח ע"א:

ציונים ר"מ"א עם ציונים מהש"ך

(ס) כן משמע מבי" סוף סימן זה בשם אהל מועד [מ"א ספר ב שער א דרך ג נתיב ז]:

הגהות הפ"ז

רכא [פ"ז ס"ק טב] ואיסור גבור הוא כן בראה ענין, וכן מובא ברין ריש פרק לולב הגזול [סוכה ד, א סוף ד"ה של] במתניתין דל אשירה וכו', דכתיב דל היכל דלל מחסי מגופו של איסור לית לן כה, וכן הוא נהנה כמה שזמן נדבר איסור:

הגהות והפירות

[לס] ועיין פסקי רא"ז נדרים פ"ד הלכה ב אות ז: [ס] נוסף ממנהרות למענה מל"ו. במנהרות יעזאחרי מר"ב הוסק "ספר": [סא] נוסף ממנהרות אמ"ד סע"א:

נקודות הכפף

[ז] יחס פ"ק (כ) הקשה על אהל מועד. ולא קשה מיד, דלוי דעבודת כוכבים שרי אע"ג דכתיב [נדרים יג, יח] ולא ידבק בך מלומה מן המזבח, כיון דקלוקלי יומר מתיקונו, אם כן כל שכן נדרים:

[ח] (שם) וראיה פשוטה כו', כיון דאסרינן דוקא גבי ענין עבודה וזה גלי רחמנא, ולא במקום אחר כו'. לא דק, דלוי כוונת המוספות לומר דדוקא גבי עבודה כוכבים דגלי רחמנא אסרינן ספי, דאם כן ככל דוכתי דלפנין כמה מצינו היכל דגלי גלי, ובכל דוכתי בש"ס פרישין וליקף מיניה, וזרישין לשטיי דלא מצינן למילף מיניה, ובכה"ל גוונא אמרינן דוקא מדגלי רחמנא הסם דוקא הוא, וזו מנה צמורה, אלא כוונת המוספות דדוקא לענין עבודה כוכבים לא חשיב נהנה, כיון שנקלוקלי יומר מתיקונו, ואם כן סוף סוף לא נהנה, כלומר דנקלוקלי גורס דלא חשיב נהנה, אבל גבי שנה נהי דנקלוקלי גורס דלא נהנה, סוף סוף עשה מלאכה ודאי, דהעושה מלאכה אפילו אינו נהנה חייב, אבל שיהא נמשך מתקלקל ולא חי מלאכה לא לא אמרינן, וזה כוונת המוספות:

[ט] (שם) דהא גם בנדרים אני הולכין אחר כוונת הנדר בור, אינו כלום, דמה כן סוף סוף אין כאן הנאה:

עד שפתי כהן

נה אסור בור, ולא דמי למודר הנאה משופר דלקמן [סעיף יג] דמותר בתקיעת מנחה משום דמנחה לאו ליהנות ניתנו, דהכא כיון שיש להשכיר ספרו חזי לומד בו בחנם הרי זה נהנה:

נו אסור בגחלתו. עיין לעיל סימן (קמ"א) [קמנ] ס"ק י': נז ומותר בשלהבתו. פירוש, מותר להדליק נר בשלהבתו דלוי זה ממש: נה בהמה בריאה. מפני שהוא מקלקל, אבל לא במסוכנת שהוא מתקן, ועיין לעיל סימן י' ס"ק ד':

הנאה מחצירו (בב) [ל"ז] מותר לשחוט לו נח (י) בהמה (ל"ט) צריכה (י) אבל לא מסוכנת:

ספרים מפני שמקלקלן שהקלקול מצי בזה, מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו, וכן הדין דמותר ממעיין כו' [סא], וזה פשוט לענין דלוי. ולפי מה שאכתוב בסמוך [ס"ק מג] בלאו הכי לא קשה מיד:

כמו לענין עבודה וזה נסמך קמ"ב סעיף א', וכפי מה שכתבנו שם [ס"ק ג]: (בב) מותר לשחוט לו בהמה בריאה. הטעם שחשוב קלוקל, מדאיחא בשחוט בסכין של עבודה וזה נסמך י' [סעיף ב] דלא חשיב הנאה. ואף שאינו כדאי לתלוך על הרב בעל אהל מועד [מ"א ספר ב שער א דרך ג נתיב ז] שהוא המציא דין זה כמבואר צ"י [עמוד חט ד"ה וכמו], ו"מכל מקום אמרתי שאין לשמוך על הוראה וזה. דזה פשוט דהנאה גדולה היא לו מה שישחוט לו ויחרינה לו לאכילה, ובכל יום אנו שוכרים שחוט שישחוט, ודוקא לגבי עבודה וזה אמרינן שאין בשביל איסור עבודה וזה איסור בסכין של עבודה וזה. ו"וראה מפורשת מדברי המוספות פרק האורג [שנת] דף ק"ו [ע"א] שכתבו בד"ה חוץ מחובל כו', ח"ל, אע"ג דכל שחוט מקלקל הוא כדאמרינן פרק קמא דחולין [ג, ב] סכין של עבודה וזה מותר לשחוט בה, מודה רבי יהודה דלענין שבת דחייב ולא חשיב מקלקל, דדוקא לענין עבודה וזה חשיב מקלקל דחייב [נדרים יג, יח] ולא ידבק בידך מלומה מן המזבח, ולא חשיב ליה נהנה כיון שנקלוקלי יומר על חקונו, עכ"ל. הרי מפורש לפניך דלא ילפינן לענין שבת מעבודה וזה בזה, והוא הדין נדרים, כיון דאמרינן דוקא גבי ענין עבודה וזה גלי רחמנא ולא במקום אחר. ואע"ג דבפרק קמא דחולין דף [ח] [מ"א] [ע"א] כתבו המוספות [ד"ה מותר] דדוקא לענין שבת הוא הנאה, כיון דמלאכת מחשבת אסרה המורה והוא נתיבין להנאה וזה, אין מזה קושיא, ואדרבה משם ראה, ו"דאם גם בנדרים אנו הולכין אחר כוונת הנדר, והוא מתכין כאן להנאה. וזו דקל ומומר הוא בנדרים מדמצינו בריש פרק אין צין המודר [נדרים ג, ב] צריב אליעזר דסבירא ליה אפילו י' וימור אסור במודר, דהיינו אם אחד מוכר לחצירו, דרך להוסיף אחד או שנים, ובמודר הנאה קפדינן אפילו על הנאה מועטת כמו שכתבנו הרא"ש שם [ד"ה אפי' ויהי' [שם ד"ה אפי'], ומטעם זה אסרינן ריש סימן זה אפילו דריסת הרגל דלא קפדי אינשי כמו שכתב שם הר"ן, קל וחומר שיש לאסור הנאה גדולה כזאת שמכשיר וממציא לו אכילה מה שלא היה יכול לאכול בלאו הכי. וראייה עוד ממה שכתב הרא"ש דפרק ו' לשבועות [הלכה ט] ח"ל, שאם נשבע המוהל או השוחט שלא יהנה מצני העיר על דעת רבים, יומל וישחוט בחנם, דמה מנחה יש בהתרת נדרו, אבל אם צריך למעשה ידיו, ואם יתעסק במעשה ידיו לא יוכל למול ולשחוט ימירו לו, ואם נשבע על שלא יהנו ממנו הרי יכול למול וללמד בניהם בחנם, עכ"ל. הרי שהחמיל ב' פעמים במילה ושחיטה ובסוף לא זכר שחיטה שיעשה להם בחנם, אלא שזה אסור כיון שאינו מנחה עליו. על כן נראה ברור דאי ראה הרב רמ"א דנדרים שזכרנו לא היה קובע כאן להלכה להקל כו' ו"ואיסור גמור הוא, כן נראה לענ"ד:

יורה דעה רכא נדרים

(ב) אסור לנאסר ללמוד בו. כן כתוב בתשובת מימון [נשי"ך] לספר הפלגה סימן ב' הביאו מט ד"ה כחוב, והוא מטעם שהרי אין חיוב על האדם להשאל ספרו לחצירו שלא לדעתו כמו שאין חובה עליו ליתנו, שהרי מקלקלו בזה, ומותר להשכירו, ונמצא מהנהו השכר שהיה צריך ליתן.

וכתב בתשובות מהר"ם [מרוטנבורג], הוצא בתשובת מימוניות שם שהקשה מההיא דסעיף (ג) [יג] המודר הנאה משופר מותר לתקוע תקיעה של מנחה. ותמה אני דלוי כאן קושיא, דאם צריכה כמובן בתשובת מימון שהטעם שאין משאילין ספרים מפני שמקלקלן שהקלקול מצי בזה, מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו, וכן הדין דמותר ממעיין כו' [סא], וזה פשוט לענין דלוי. ולפי מה שאכתוב בסמוך [ס"ק מג] בלאו הכי לא קשה מיד:

י"א [ל"ז] י' אם אסר ספרו על חצירו (ב) נה (י) אסור לנאסר (ל"ז) (י) ללמוד בו:

י"ב [י] המודר הנאה מחצירו נו אסור בגחלתו (בא) (י) נו ומותר (ל"ח) בשלהבתו [י] המודר הנאה מחצירו תוקע לו תקיעה של מצוה: הגה (י) המודר הנאה מחצירו (בב) [ל"ז] מותר לשחוט לו נח (י) בהמה (ל"ט) צריכה (י) אבל לא מסוכנת:

ספרים מפני שמקלקלן שהקלקול מצי בזה, מה שאין כן בשופר אינו מתקלקל כשזה יתקע בו, וכן הדין דמותר ממעיין כו' [סא], וזה פשוט לענין דלוי. ולפי מה שאכתוב בסמוך [ס"ק מג] בלאו הכי לא קשה מיד: (בא) מותר לשחוט לו בהמה בריאה. הטעם שחשוב קלוקל, מדאיחא בשחוט בסכין של עבודה וזה נסמך י' [סעיף ב] דלא חשיב הנאה. ואף שאינו כדאי לתלוך על הרב בעל אהל מועד [מ"א ספר ב שער א דרך ג נתיב ז] שהוא המציא דין זה כמבואר צ"י [עמוד חט ד"ה וכמו], ו"מכל מקום אמרתי שאין לשמוך על הוראה וזה. דזה פשוט דהנאה גדולה היא לו מה שישחוט לו ויחרינה לו לאכילה, ובכל יום אנו שוכרים שחוט שישחוט, ודוקא לגבי עבודה וזה אמרינן שאין בשביל איסור עבודה וזה איסור בסכין של עבודה וזה. ו"וראה מפורשת מדברי המוספות פרק האורג [שנת] דף ק"ו [ע"א] שכתבו בד"ה חוץ מחובל כו', ח"ל, אע"ג דכל שחוט מקלקל הוא כדאמרינן פרק קמא דחולין [ג, ב] סכין של עבודה וזה מותר לשחוט בה, מודה רבי יהודה דלענין שבת דחייב ולא חשיב מקלקל, דדוקא לענין עבודה וזה חשיב מקלקל דחייב [נדרים יג, יח] ולא ידבק בידך מלומה מן המזבח, ולא חשיב ליה נהנה כיון שנקלוקלי יומר על חקונו, עכ"ל. הרי מפורש לפניך דלא ילפינן לענין שבת מעבודה וזה בזה, והוא הדין נדרים, כיון דאמרינן דוקא גבי ענין עבודה וזה גלי רחמנא ולא במקום אחר. ואע"ג דבפרק קמא דחולין דף [ח] [מ"א] [ע"א] כתבו המוספות [ד"ה מותר] דדוקא לענין שבת הוא הנאה, כיון דמלאכת מחשבת אסרה המורה והוא נתיבין להנאה וזה, אין מזה קושיא, ואדרבה משם ראה, ו"דאם גם בנדרים אנו הולכין אחר כוונת הנדר, והוא מתכין כאן להנאה. וזו דקל ומומר הוא בנדרים מדמצינו בריש פרק אין צין המודר [נדרים ג, ב] צריב אליעזר דסבירא ליה אפילו י' וימור אסור במודר, דהיינו אם אחד מוכר לחצירו, דרך להוסיף אחד או שנים, ובמודר הנאה קפדינן אפילו על הנאה מועטת כמו שכתבנו הרא"ש שם [ד"ה אפי' ויהי' [שם ד"ה אפי'], ומטעם זה אסרינן ריש סימן זה אפילו דריסת הרגל דלא קפדי אינשי כמו שכתב שם הר"ן, קל וחומר שיש לאסור הנאה גדולה כזאת שמכשיר וממציא לו אכילה מה שלא היה יכול לאכול בלאו הכי. וראייה עוד ממה שכתב הרא"ש דפרק ו' לשבועות [הלכה ט] ח"ל, שאם נשבע המוהל או השוחט שלא יהנה מצני העיר על דעת רבים, יומל וישחוט בחנם, דמה מנחה יש בהתרת נדרו, אבל אם צריך למעשה ידיו, ואם יתעסק במעשה ידיו לא יוכל למול ולשחוט ימירו לו, ואם נשבע על שלא יהנו ממנו הרי יכול למול וללמד בניהם בחנם, עכ"ל. הרי שהחמיל ב' פעמים במילה ושחיטה ובסוף לא זכר שחיטה שיעשה להם בחנם, אלא שזה אסור כיון שאינו מנחה עליו. על כן נראה ברור דאי ראה הרב רמ"א דנדרים שזכרנו לא היה קובע כאן להלכה להקל כו' ו"ואיסור גמור הוא, כן נראה לענ"ד:

ביאור הגר"א

רבא אפיך ספרא דאגדה כו': [ל"ז] [נשי"ך יג] מותר לשחוט כו'. כמו שכתוב בפרק קמא דחולין [ח' א'] בסכין של עבודה וזה:

פתחי תשובה

(ד) אסור לנאסר ללמוד בו. עיין ט"ז ס"ק מ"ג מה שכתב הטעם בזה, ועיין בתשובות פני אריה סימן מ"ז שהשיג על טעם זה: (ה) ללמוד. עיין באר היטב [ס"ק לז], ועיין בשאלת יעב"ץ חלק א' סימן ס"א: (ו) בהמה בריאה. עיין באר היטב [ס"ק לט], ועיין בתשובת פני אריה סימן ס"ד שהעלה גם כן כהרמ"א ולא כט"י, אלא שכתב דמכל מקום אינו מותר לשחוט לו בהמה בריאה אלא במקום שאין נותנין שוכר בעד השחיטה או בנותן לו שוכר, אבל בלאו הכי אסור, ואף בכהאי גוונא לא שרי אלא כשלא אמר המודר שישחוט לו בהמתו אלא שזה בא ושחוט לו מעצמו, או שאמר המודר כל השוחט בהמתי אינו מפסיד, או שאמר כל הרוצה לשחוט יבא ושחוט ויש שם גם כן אחר שיוצא לשחוט, אבל אם אמר לו בפירוש שישחוט לו בהמתו באנו למחלוקת הבי"י והרמ"א דלעיל סעיף ב', אמנם במקום מצוה כמו לכבוד שבת וכיוצא יש לשמוך בזה על הרמ"א שם. ועיין עוד בסימן ס"ו שם שכתב דמותר לנקר בשר מחוטי חלב ודם של מי שמודר הנאה ממנו, שהרי אם רצה המודר לעבור על המצוה יכול הוא לאכול בלא ניקור, ואין מעכב על ידו אלא חפצו לקיים המצוה, נמצא שאינו נהנה אלא הנאת קיים מצוה, ומצוה לא ליהנות ניתנו, אמנם למלוה הבשר להוציא מידו דמו אסור, דמלכוד הנאת מצוה מהנהו גם כן שהמלח ממתיק הבשר ונותן בו טעם, ונמצא מהנהו כמה שעושה להיות ראוי למאכל שלחנו, ע"ש: (ז) אב"א מפסידות. עיין בתשובת זכרון יצחק סימן צ"ח שכתב דאם שחט בדעיבר לכאורה יש לאסור משום דקיימא לך כרבא במורה [ז, ב] דכל מלחא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, אם כן הרי כמחה מאלוה, אך לפי מה שכתבו התוספות שם [ז, א] ד"ה והשחט [השחט] דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני, כיון שהוא בזה את האיסור, א"כ הוא הדין גבי חטא:

גיליון מהרש"א

אינו שנועה כלל, וכן הוא בתשובת נודע ציונה [מהדו"ק] י"ד סימן ס"ח ד"ה ופסה, והארכתי בזה בתשובה לק"ק פילעסן [ש"מ] רבי שלמה איני י"ד סימן א ד"ה ואמר הנדרים:

אוצר מפרשים

איסור, כמו שכתב הר"ן פרק ג' דסוכה [י"א, א סוף ד"ה של], וכן גבי חליצת הסנדל של עבודת כוכבים ויכמת קב, כן, מכשירה להנשא:

(יד אברהם)

[ט] (שם) דהא גם בנדרים אני הולכין אחר כוונת הנדר בור, אינו כלום, דמה כן סוף סוף אין כאן הנאה: [י] (שם) וימור אסור בפירוש. אינו כלום, דהתם סוף סוף יש כאן הנאה, אבל הכא כיון דקלוקלי יומר מתיקונו אין כאן הנאה. גם מה שהביא [הס"א] מן מהרש"ל אינו כדאי, וק"ל:

(מג) מותר לתקוע בו תקיעה ש"צ מצודה. נא"מ סימן תקפ"ו צ"י [עמוד שמה ד"ה כח] כח צ"ס כל בו [סימן סד כ, ב], דוקא אחר תקיעה לו, אבל המודר עצמו לא יתקע, דפעמים שאדם נהנה צמח שהוא מוקע, וכן כח ש"ס צש"ע [סעיף ה]. ולפי זה ודאי לא

קשה מידי מהי"א דסעיף י"א שאסור ללמוד בספר הנאסר עליו בלאו ה"א סברא שכתבתי שם [ס"ק מ] אלא מטעם דהכא דודאי המורה משמח לב, שהרי אסור ללמוד צימא בלאו, אם כן לא דמיא ה"א מנהא לשאר מנות דאמרינן לאו ליהנות ניתנו אלא צוה נמשך הנאה לאדם, ואין להקשות ואם כן למה מותר ללמוד (מקרא) [מדרש] (י) כדאיחא בסעיף ז' ה"א יש לו שמחה מזה, י"ל דהתם הציז עליו ללמוד עמו מכא מה אני צונס כו' על כן לא אכפח לן צנהא, מה שאין כן בשאילת ספרים שאין עליו חיוב, כמו שכתוב צמחצמח מיימון לעיל [ס"ק מ], כן נראה לי: (מד) ביום שני יצא. דמנות לאו ליהנות ניתנו, אבל לא ציוס ראשון דכתיב [ויקרא כג, מ] ולקחתם לכם, סוכה ר"ש פ"ג, והאי אסור הנאה הוא ואינו קנוי לו לשום דבר. נראה לי דנודר הנאה מחזירו אסור ליתן לו לעשות מלאכה צשכר, שמקרי הנאה מה שהינן אחרים ושכרו, וכמו שכתוב סימן ק"ס סעיף כ"ג:

גם מותר לתקוע בו כו'. משמע אפילו הוא עצמו. ויחמיה דנא"מ סימן תקפ"ו סעיף ה' כח המודר הנאה משופר, אדם אחר מוקע בו זה יוצא, משמע אכל הוא עצמו לא, וכמו שכתב צ"י [א"ח"ס שם עמוד שמה ד"ה כח] צ"ס הכל בו [סימן סד כ, ב], וצ"ע. ולענין הלכה הביא הב"ח צ"ח נא"מ שם [ד"ה המודר מחלוקת הפוסקים בזה ופסק דנשעת הדחק יכול לתקוע אפילו בעצמו, וע"ש: (מא) שני יצא. דמנות לאו ליהנות ניתנו, אבל ציוס ראשון לא יצא, דבעינן ולקחתם לכם [ויקרא כג, מ] משלכם ולא משל אסורי הנאה [ירושלמי סוכה ר"ש פ"ג], וכן כח הר"צ צ"ח סימן תרמ"ט סעיף ז', ע"ש. דין לוימון נחבצר צ"ח סוף סימן קצ"ו [סעיף ג], ע"ש:

רכב א דתת דבתו מעות. אבל אם רוצה לתת לה מזונות אין צריך לומר לה כלום, לפי שאין לצעלה זכיה צהס, שהרי זן אשמו וצני במודר הנאה דלעיל סימן רכ"א סעיף ז', והביאנוהו האחרונים: ב או דמה שת"בשי בו'. כח הפרישה סעיף ג' צריך עיון אי לא אמר לה אלא המעות הללו נחזים לך על מנת שתיא אכולת ולווצת, ולא אמר לה על מנת שאין לצעליך רשות צה, עכ"ל. ולי נראה פשוט מלשון המשנה [גדריס פ"ח, א] והפוסקים

האחרונים: ב או דמה שת"בשי בו'. כח הפרישה סעיף ג' צריך עיון אי לא אמר לה אלא המעות הללו נחזים לך על מנת שתיא אכולת ולווצת, ולא אמר לה על מנת שאין לצעליך רשות צה, עכ"ל. ולי נראה פשוט מלשון המשנה [גדריס פ"ח, א] והפוסקים

רכב (א) רוצה לתת דבתו מעות. דוקא מעות, אבל אם רוצה ליתן לה מזונות אין צריך לומר כלום, לפי שאין לצעלה זכיה

עדר דהם למהריק"ש

סוף סעיף י' המודר הנאה מחזירו מותר לשמוע לו צמח צריאה אבל לא מסוימת, ועיין סימן קמ"ב דין ז': סוף סעיף י' אין אדם יכול לאסור נכסיו על בעל מונח, ויש אומרים דמשמיתין ליה עד דמחשיל אנדריה: דא שייכא הערמה והנחה כלל צחרס שעושים הקהל על דעת הכיח דין ועל דעתס:

ביאור הגר"א

[לח] [נפ"ה יג] מותר לתקוע בו. עיין מה שכתבתי בא"ח סימן תקפ"ו סעיף ה' [ס"ק טז], ובליקוטים, מחילוקי הגירסות דרשם: [לח] [נפ"ה יד] הנודר בו. כמו שכתוב שם [נ"ה כח, א] בשופר של עבודה זרה ושל עולה, דמצות לאו ליהנות ניתנו: [מ] אב"ב כו'. עיין בא"ח סימן תרמ"ט סעיף ב' בהג"ה מה שכתבתי שם [ס"ק ח]:

פתחי תשובה

הכא אי עביד מהני, עכ"ד. ועיין בנחלת צבי לעיל סימן יר"ד [אוצר מפרשים ס"ק ד] הארכתי בענין אי עביד לא מהני, וכתבתי שם דאי משום הא לא איריא, דהפוסקים לא סבירא להו חילוק התוספות בין אם הוא ברה או לא, אלא דמטעם אחר לא שייך בזה אי עביד לא מהני, וכשר בדיעבד, ע"ש: (ח) המודר הנאה משופר. עיין בשער המלך פרק א' מהלכות שופר הלכה ג' מה שכתב בזה:

רכב (א) ובד"ב. עיין באר היטב [ס"ק א] בשם ש"ך. ועיין בספר שער המלך סוף פרק ז' מהלכות נדרים [סוף הלכה יז] שתמה עליו דאישתמית מיניה דברי הר"ן פרק קמא דקדושין [ח, ב] ד"ה בסוף דמבואר שם דאפילו לא אמר על מנת שאין לבעליך רשות בהן מהני, וכן מלשון קיצור פסקי הרא"ש שם [אות כט], וכן מבואר גם כן מדברי הרשב"א בחידושו [שם כג, ב] ד"ה ומצאן גם הרב תוספות יום טוב בנדרים שם [פרק יא משנה ח ד"ה אלא] דקדק כן מדברי הרמב"ם [וכיח ומתנה ג, יד], ע"ש. ומלשון המשנה [נדרים שם] דקתי תרומיהו ליכא למידק, דאיכא למימר דמתניתין אחא לאשמעין דעל מנת שאין לבעליך

אוצר מפרשים

ה"ן בפרק קמא דקדושין [ח, ב] ד"ה בסוף] דאיכא למימר דאחא לאשמעין דעל מנת שאין לבעליך רשות גרידא לא מהני עד דלימא מה שאת נותנת כו', ואין הכי נמי דמה שאת נותנת גרידא מהני. ועוד אני אומר דנעלם מהש"ך והט"ז מה שכתב הריב"ש בחשובה סימן רט"ו ח"ל, אע"ג דבמתניתין משמע דבעינן תרי לישני אחיא כרבי מאיר דאמר יד אשה כדי בעלה [נדרים פ"ח, ב], אבל קיימא לן כרבנן דלא סבירא להו הכי ומהני חד לישנו. גם מסיק דהעיקר דכפופים דמהני על מנת שאין לבעליך רשות בהן, או מה שתרצי עשה בהן בלחוד, ע"כ. ובהו נדחה גם כן מה שכתב הש"ך שכן משמע להדיא בפירושו הרא"ש לנדרים [דף פ"ח ע"א ד"ה לא שט]. ולפי דברי הריב"ש לא משמע מיד, דהרא"ש התם אליבא דרב קאי דמוקי במתניתין כרבי מאיר ולדידיה הוא דלא מהני בחד, אבל למאי דקיימא לן כרבנן ואליבא דרבנן בחד מינייהו סגי. וכן משמע גם כן מדברי הר"ן בנדרים דף פ"ח ע"ב [נ"ה ושמאל], וכן דקדק התוספות יום טוב שם [פרק יא משנה ח ד"ה אלא] מדברי הרמב"ם בהלכות זכיה [ג, יד] דמהני כשאמר לדבר מיוחד בלבד, בלא על מנת שאין לבעליך רשות בהן:

ה"ן בפרק קמא דקדושין [ח, ב] ד"ה בסוף] דאיכא למימר דאחא לאשמעין דעל מנת שאין לבעליך רשות גרידא לא מהני עד דלימא מה שאת נותנת כו', ואין הכי נמי דמה שאת נותנת גרידא מהני. ועוד אני אומר דנעלם מהש"ך והט"ז מה שכתב הריב"ש בחשובה סימן רט"ו ח"ל, אע"ג דבמתניתין משמע דבעינן תרי לישני אחיא כרבי מאיר דאמר יד אשה כדי בעלה [נדרים פ"ח, ב], אבל קיימא לן כרבנן דלא סבירא להו הכי ומהני חד לישנו. גם מסיק דהעיקר דכפופים דמהני על מנת שאין לבעליך רשות בהן, או מה שתרצי עשה בהן בלחוד, ע"כ. ובהו נדחה גם כן מה שכתב הש"ך שכן משמע להדיא בפירושו הרא"ש לנדרים [דף פ"ח ע"א ד"ה לא שט]. ולפי דברי הריב"ש לא משמע מיד, דהרא"ש התם אליבא דרב קאי דמוקי במתניתין כרבי מאיר ולדידיה הוא דלא מהני בחד, אבל למאי דקיימא לן כרבנן ואליבא דרבנן בחד מינייהו סגי. וכן משמע גם כן מדברי הר"ן בנדרים דף פ"ח ע"ב [נ"ה ושמאל], וכן דקדק התוספות יום טוב שם [פרק יא משנה ח ד"ה אלא] מדברי הרמב"ם בהלכות זכיה [ג, יד] דמהני כשאמר לדבר מיוחד בלבד, בלא על מנת שאין לבעליך רשות בהן:

סוף (שם ס"ק ט) המודר עצמו לא יתקע דפעמים שאדם נהנה בסה שהוא מוקע וכו'. ור"ל כמו שכתבתי בסעיף י"א (י) דלא שייך בזה מצות לאו ליהנות ניתנו, כיון דיש לו עוד הנאת הנהיג: (נצי צמח) י"ו [ש"ך פ"ח ג] ותימה וכו' יצ"ע. ולפי מה שכתב הט"ז [ס"ק מג] דפעמים שאדם נהנה וכו' אם כן אין זה דבר ברור, והכל לפי מה שהוא אדם. ואם הוא אינו נהנה ממה שהוא מוקע שרי הוא עצמו להקיע ואח"כ שפיר. אחר כך מצאתי בשמלת בנימין [בגרי נהנה סעיף יג] שכתב בשם ספר כפות תמרים [ז"ת תרע"ה כח, א ד"ה הרה] שכתב מדעת עצמו כך שהמחבר כתב פעם כך ופעם כך, הכל לפי מה שהוא אדם. ומסיים שם ונכון הוא. ולא הביא שמשמע כן מהט"ז כנזכר לעיל, ולא קשיא מיד:

רכב (א) ש"ך פ"ח ג. ולי נראה פשוט מלשון המשנה והפוסקים דכ"ל ש"א אמר דה על מנת שאין לבעליך רשות בהן פשיטא דיוכח בהם בעל ואסור. וכן כתב הט"ז [ס"ק ב] ודלא כהפרישה [אות ג] שכתב על זה שצ"ע. ובספר שער המלך [נדרים פ"ח סוף הלכה יז] תמה על הש"ך דמלשון המשנה אינו ראייה לפי מה שכתב

האי דנאסרו חליפין בקונמות משום דכאילו פריש בהדיא הוא. ולא שייך האי טעמא במה שאיסורו מאיליו, דאי טעמא דקונמות משום דחלופין כגדולין, שייך ההוא טעמא נמי בשאר איסורין. ומשני הכי נמי. כלומר טעמא דקונמות הוא דאסור בחליפין כטעם גדולין שנאסר בכל מה שיבא לידו מכח הפרי. והוא הדין נמי לשאר איסורי הנאה. והאי דתני מוכרן וקדש, דוקא דיעבד, שאם עבר ונהנה בחליפיו נהנה, ומותר במעשה הנאותו, דהיינו שקנה האשה ומותר בה. אבל לכתחלה אסור לקדשה בחליפי איסורי הנאה. ובעיין לא אפשיט. הילכך אם הדירו חבירו בפירות אסור בחלופיהן³², ואינו לוקה מספק, ואסור לקדש האשה או ליהנות בחליפי אסורי הנאה אעפ"י שאין תופסין דמיהן, ואם עבר וקדשה מקודשת. אבל בגדולין מסתברא שאינה מקודשת³³, דגדולין מלתא פשיטא היא דגוף הפרי הן, ולא אבעיא לן אלא טעמא דחלופין. ומה שנמצא³⁴ בספרי ה' ר' ם פרק ה' הרי גדוליהן וחלופיהן ספק, ודאי טעות סופר הוא. והלשון כך הוא, הרי אסור בגדוליהן וחלופיהן ספק. חרם. וסתמא חרמי שמים קאמר. ומשמע שלא יהנה בו, כחרם שאין נהנין בו. ואדם אוסר את שלו. מיהו אם עבר ונהנה אינו לוקה, דהואיל ולא אמר הנאסר כלום ליכא לאו דלא יחל. וכן כתב ה' ר' ם פרק ה' ³⁵). הרי את עלי. אסר עצמו בהנאת חבירו. ואם עבר לוקה דאיכא לאו דלא יחל. עולי בבל. שהם של כל ישראל, דהואיל ושל כל ישראל הם, כמו הפקר הם לגבי שאין אדם יכול לאסרן. פירש ר' ב' י' ג' ו' ש' ל' מ' ה' שעולי בבל הפקירו הכל לכל ישראל. אבל דבר אותה העיר שלהם הוא, שהרי אין לאחרים חלק עמהם. ואם הוא מבני העיר יש לו חלק שם, ויכול לאסור הכל עליו. ו' ה' ר' ם פירש בפירוש המשנה, עולי בבל אעפ"י שנבנה ונעשית ההוצאה מכלל ישראל ולכל אחד מהם בם חלק, החלק ההוא מעט מועיר, אין לחוש עליו. אבל דבר של אותה העיר לא ישתתפו בה כי אם אנשי המדינה, ויש באלו הדברים לכל אחד מהם חלק ראוי, ויהיה כל אחד מהם נהנה בחבירו בהשתמשו בקנין חבירו.

[דף מח ע"א] באר. שעשוי להשקות בהמת עולי רגלים. רחבת. שבעזרה. ספרים. ספרי תורה נביאים וכתובים, כדתני בבבא בתרא כופין בני העיר לקנות להם ספרי תורה נביאים וכתובים שכל אלו מבני העיר הם ואין לאחר חלק עמהם. ואיכא מאן דמקשה והיאך נאסרים לקרות בספרים, והלא מצוה היא ומצוות לאו ליהנות ניתנו³⁶). ולא קושיא היא, דלא שייך

(31) גירסתינו: אלא ת"ש. (32) וכ"פ הרמב"ם פ"ה ה"טז. והר"ן פסק לקולא. (33) ר"ל שאין כאן אפילו ספק קדושין. ועיין בראב"ד פ"ה מה' נדרים ה"טז ושם בכ"מ. (34) וכן הגירסא בספרי הרמב"ם שבידינו. וכן היתה גירסת הראב"ד ברמב"ם. ולפי גירסת רבינו אין מקום להשגת הראב"ד. (35) ה"א. (36) וכן היא דעת הרשב"א, שאינו יכול לאסור הספרים, ול"ג במתניתין, "הספרים". והטעם משום דמצוות לאו ליהנות

טעמא דמצוות לאו ליהנות אלא במצוה שהיא תלויה במעשה, שכשאדם עושה אותה אינו מתכוין לדבר הנאה, שאינו עושה אותה להנאת גופו אלא לעשות מה שנצטוה מאת השם, כמו שפירשנו באלו מותרין. אבל מצות לימוד, שהוא ענין ציור הלב וידיעת האמת, עיקר הציווי הוא כדי לצייר האמת ולהתענג וליהנות במדע לשמח לבבו ושכלו, כדכתיב פקודי י"י ישרים משמחי לב. ומשום הכי אבל אסור לקרות בתורה ובנביאים ובכתובים⁽³⁷⁾, מפני שהם משמחים לבו על כרחו. הילכך לא שייך למימר במצות תלמוד דלא ניתן ליהנות, שעיקר מצותו היא ההנאה והתענוג במה שמשיג ומבין בלימודו. הילכך כשהדירו זה את זה או הדיר זה את זה אסור לקרות בספר האוסר, שהרי על כרחו מגעת לו הנאה מממונו. ואיכא מאן דמתרץ [נדאי בעי פטר נפשיה] בק"ש שחרית וערבית⁽³⁸⁾. ואיכא מאן דמתרץ דהואיל ויכול לצאת

ובית הכנסת. לרבי אליעזר עמידה שם ולא כניסה ויציאה לחודה, כדפרישנא בריש פרקין⁽³⁹⁾. לנשיא. בגמרא מפרש מאי קאמר. לזכות. פירוש אף שאין הנשיא שם קנה הנשיא, ולא צריך שיזכה בו אחר בשבילו, דאלים כחו שהוא רודה בעם ויש בו כח להיות נכסים אלו אצלו כהפקר. בהוזה. במה שהוא דרך. אמאי מתפר. דקס"ד דהכי קאמר מי שכתב ונתן חלקו לנשיא יהא אסור שם. תקנתו. שיהיו מותרין, יתן חלקו לנשיא אחר הנדר. דהא תנן⁽⁴⁰⁾ מת או שמכרו לאחר מותר. קנתרנין⁽⁴¹⁾. כעסנים ובעלי מריבה. לנשיא. ונמצא שאין להם כח לאסור, שאינו שלהם. כל מתנה. שאינה כענין זה שיהיה שלו ויוכל להקדישה. הילכך זו אינה מתנה ואביו אסור בה. לסתור. דהא קאמר והלה מותר בה. וקא תני מעשה שהיה אסור בה. הוכיח סופו. שלא גמר ונתן לאחר אלא כדי שיתן למודר. דהא קאמר בשעת מתנה ואינן לפניך. מדעתו. כלומר אם תרצה. וודאי גמר ונתן לאחר לעשות מה שירצה, ואם נתן למודר מותר בה. הכי גרסינן אבל אמר ליה ויבא אבא ויאכל מותר. כלומר הואיל ואמר ויבא בשעת המתנה משמע דוי"ו מוסיף על ענין ראשון אלא אפילו אמר יבא אבא. כלומר שאחר המתנה משמע, כלומר רצונך שי[אכל], דהא לא אמר וי"ו דמוסיף על ענין ראשון. וכן נראה שפירש הר"ם פרק ז'⁽⁴²⁾

פעודתו. שטרה והכין סעודה גדולה. מוכיח. שכשנתן לאחר הסעודה לא גמר ונתן אלא כדי שיבא האב ויאכל, דהא קאמר יבא אבא ויאכל. ואעפ"י שנתן לו בסתם, הואיל ואמר אחר המתנה יבא אבא ויאכל, הסעודה

ניתנו (הובאו דבריו בב"י טור יו"ד ס"ס רכד). ועיין בגי' מגילה כו ע"ב ד"ה ובוזה הדרך, ועיי"ש בבאר משה. ועיין תשובות התשב"ץ ח"ב סימן קסג. (37) מו"ק דף כא ע"א. (38) לעיל ח ע"א. (39) לעיל מו ע"ב ד"ה בשאין בה. (40) לעיל מו ע"א. (41) כגירסת הערוך. (42) ה"טו. ועיין מ"ש הר"ן בשם הרשב"א.

טל

הקדמה

אגלי

ובזה יובן מאמר חכמינו ז"ל (שבת קיח) ששבת מביא גאולה עפ"י דברי האר"י ז"ל בפסוק כי גר יהיה זרעך שכל הגליות באים מחמת פגם הכרית. ממילא שבת שמתקן זה הפגם מביא גאולה (*):

הגה"ה

(*) **ואזכיר** מענינא מה שתרצתי דברי הש"ך יו"ד [סי' קנ"ז סק"ג] שנסתפק באנס שאמר לו לעבור עבירה פלונית ואם לאו אחתוך אבר אחד וסיים ונראה להקל. ותמוה דמפורש באו"ח סי' שכ"ח [סעי' י"ז] דעל סכנת אבר אין מחללין רק שבות. ונראה ליישב דהנה ראב"ע יומא פה: למד שפקוח נפש דוחה שבת ממילה שהיא אחד מרמ"ח איברים שבאדם דוחה את השבת קר"ת לכל גופו שדוחה שבת [פירש"י שהוא תיקון אבר אחד] וא"כ לכאורה אבר אחד נהי דקו"ח ליכא כמה מצינו נלמוד שידחה שבת. אך באמת אין כל האברים שוים. וכוונה ח"ב צ"ב. זכור את יום השבת לקדשו דא איהו רזא דברית קדישא ובגין דבהאי ברית קיימין כל מקורין דשייפי גופא ואיהו כלל כלא כגוונא דא שבת איהי כללא דאורייתא וכל רזין דאורייתא ב' תליין וקיימא דשבת בקיימא דכל אורייתא מאן דנטיר שבת כאילו נטיר אורייתא כלא עכ"ל זוה"ק. הנה מפורש דאבר הכרית כולל כל הגוף וזה דוחה שבת. אבל אבר פרטי לא למדנו. וכן רמז ראב"ע גופ"י כמה שאמר ומה מילה שהיא אחד ממאתים וארבעים ושמונה אברים ולמה ל' להאריך כל כך והיה לו לומר בקיצור. [ולעולם ילמוד אדם לתלמידו דרך קצרה]. ומה מילה שהוא אבר אחד:

אך הפירוש כך ומה מילה שהוא אחד מרמ"ח אברים שהוא אחד כלול מרמ"ח אברים דוחה שבת קו"ח כל גופו שהוא רמ"ח אברים בפועל. ובאבר הכרית כלול רק כל "מקורין" דשייפי גופא אבל לא שייפי גופא ממש. וע"כ אין סכנת אבר אחד וזולת אבר הכרית דוחה שבת. וא"כ נכונים דברי הש"ך שאם אנסו לעבור עבירה אחרת שאינה מצות שבת שפיר יש ללמוד ממילה דוחה שבת כמה מצינו דכשם שתיקון אבר הכרית הכולל כל הגוף דוחה שבת הכולל כל התורה. כמו כן אבר פרטי דוחה מצוה פרטית. וזה נכון וברור לקיים דברי זקני הש"ך ז"ל (א):

למעלה ממקום התיקון. וכן מצאתי בס' זרע קודש. וע"כ עיון הלכה שהוא במוח. וכ"ש מי שמחדש חדשים הרי התיקון ג"כ במוח. ובזה"ק דבגלותא בתראה אתקיים בהו וימררו את חייהם בעבודה קשה זו קושיא בחומר דא ק"ו ובלבנים דא ליבון הלכה ובכל עבודה כשדה דא כרייתא את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך דא תיקון. הרי דכמו שהיה התיקון במצרים מפגם הוצאת שז"ל כידוע ע"י שיעבוד ועבודה גופנית. כ"כ נעשה התיקון ע"י יגיעה ועיון בלימוד התורה והטעם כנ"ל מפני שהתיקון הוא במוח. ומעתה יובן שהלימוד ועיון בהלכות שבת שמצות שבת בעצמה היא תיקון על פגם הכרית על אחת כמה וכמה שהלימוד הזה הוא תיקון עצום לחטא זה. ואף שלא כל אדם זוכה ללמוד תורה לשמה כבר אמרו חכמינו ז"ל (פסחים נ) לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה [ובלבד שלא ילמוד לקנתר ח"ו שבוה עוד מוסיף כח בחיצונים חלילה והוא ממש חטא שז"ל ר"ל]:

ומדי דברי זכור אזכור מה ששמעתי קצת בני אדם טועין מדרך השכל בענין לימוד תורה"ק ואמרו כי הלומד ומחדש חדשים ושם ומתענג בלימודו אין זה לימוד התורה כ"כ לשמה כמו אם היה לומד בפשיטות שאין לו מהלימוד שום תענוג והוא רק לשם מצוה. אבל הלומד ומתענג בלימודו הרי מתערב בלימודו גם הנאת עצמו. ובאמת זה טעות מפורסם. ואדרבא כי זה היא עיקר מצות לימוד התורה להיות שש ושם ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נבלעין בדמו. ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה. [ועיין פירש"י סנהדרין נ"ח. ד"ה ודבק]. ובזה"ק דבין יצה"ט ובין יצה"ר אינן מתגדלין אלא מתוך שמחה. יצה"ט מתגדל מתוך שמחה של תורה. יצה"ר כו'. ואם אמרת שע"י השמחה שיש לו מהלימוד נקרא שלא לשמה או עכ"פ לשמה ושלא לשמה. הרי שמחה זו עוד מגרע כח המצוה ומכהה אורה ואיך יגדל מזה יצה"ט. וכיון שיצה"ט מתגדל מזה בודאי זה הוא עיקר המצוה. ומודינא דהלומד לא לשם מצות הלימוד רק מחמת שיש לו תענוג בלימודו הרי זה נקרא לימוד שלא לשמה כהא דאוכל מצה שלא לשם מצוה רק לשם תענוג אכילה ובהא אמרו לעולם יעסוק אדם כו' שלא לשמה שמתוך כו'. אבל הלומד לשם מצוה ומתענג בלימודו הרי זה לימוד לשמה וכולו קודש כי גם התענוג מצוה:

הגהות וחידושים

(א) ואף דש"ך סתמא אמר אם אנסו לעבור עבירה פלונית ולא הו"ל שבת מן הכלל. משמע שאף אם אנסו לחלל שבת מיקל בסכנת אבר. הנה באנסו לחלל שבת יש ליישב

היתה להם התורה מתוק בבחינת "ופריו מתוק לחכי", והיו מתמלקים בדברי תורה כל י"ב חודש שהיו בסיני ני"ב חודש פחות עשרה ימים שהוא כ' אייר - עץ יוסף], עד שהתחילו לנסוע מהר סיני, וכל משך הזמן שהיו ישראל לפני הר סיני היו מתמלקים בדברי תורה.

דבר זה מתבאר עפ"י לשון המדרש להלן (שם ב, ה) "הביאני אל בית היין", אמרה כנסת ישראל הביאני הקב"ה למרתף גדול של יין זה סיני, ונתן לי שם דגלי תורה ומצוות ומעשים טובים, ובאהבה גדולה קבלתי אותם, עכ"ל. הרי שנמשל מעמד הר סיני למרתף של יין, דאף שהיה מעמד נורא בקולות וברקים ופחד ומורא, עכ"ז נמשל מעמד הר סיני ל'בית היין', והוא לכאורה מצד מתיקות ועריבות התורה, שהמעמד בכללותו היה נמשל ל'בית היין', וקבלו ישראל את התורה מתוך רוב אהבת התורה, וזהו שאמרו במדרש הנ"ל שהיו בני ישראל מתמלקים בדברי תורה, כל י"ב חודש ששהו בסיני, שהי"ב חודש היו המשך לבחינת "הביאני אל בית היין" של מעמד הר סיני.

תחיית המתים מכח מתיקות התורה

ג] עוד מצאנו במדרש שיה"ש רבה (ו, ג) "חכו ממתקים", רבי עזריה ורבי אחא בשם רבי יוחנן אמרו, בשעה ששמעו ישראל בסיני 'אנכי' פרחו נשמתן, הדא הוא דכתיב (דברים ה, כב) "אם יוספים אנחנו לשמוע", הדא הוא דכתיב (שיה"ש ה, ו) "נפשי יצאה בדברו", חזר הדיבור לפני הקב"ה ואמר רבונו של עולם אתה חי וקיים, ותורתך חיה וקיימת, ושלחתני אצל מתים, כולם מתים, באותה שעה חזר הקב"ה והמתיק להם את הדיבור וכו', תני רבי שמעון בן יוחאי תורה שנתן הקב"ה לישראל החזירה להם נפשותיהן, הדא הוא דכתיב (תהלים יט, ח) "תורת ה' תמימה משיבת נפש", ע"כ.

הרי מבואר בדברי חז"ל אלו דבר נורא, שאותו דיבור שמתחילה לא יכלו לסבול, וגרם להם למות, נשתנה להם אח"כ שיכלו לסבול ע"י ש'המתיק' להם הקב"ה את הדיבור, דמבואר בזה שיש בכח מתיקות התורה להחיות נפש. ועוד נמסר בשם בעל הברכת שמואל הגרב"ד זצ"ל דלאחר התחיה היו חיים מכח התורה, כי התחיה היתה מכח המתקת הדיבור של תורה, וזהו דמסיים בקרא ד"תורת ה' תמימה משיבת נפש", שכשדברי תורה תמימים וערבים יש להם הכח להשיב נפש.

עיקר מצות לימוד התורה להיות שיש ושמוח ומתענג בלימודו

ד] אך לימודו רבותינו זצ"ל, שמתיקות ועריבות זו של התורה לא היה מיוחד רק למעמד הר סיני בלבד, אלא גם לדורות צריך להיות צורת לימוד התורה של כל מי שעוסק בתורה הקדושה באופן של 'מתמלקים בדברי תורה'.

משמאל

קרח

שם

רפח

ישראל שבסיני נאמר להם ממלכת כהנים וגוי קדוש. מ"מ מחמת חטא העגל שאבדו נעשה נלקחה מהם הכהונה, כן נמי י"ל בלויים אחרי שאבדו מדת התמימות יתכן שתלקה מהם מעלת הלוויים, ששוב אין להם מעלת התמימות יותר מכל כלל ישראל, ושוב כל ישראל שוין. זה ה' טינא בלב ישראל, אבל באמת הלוויים לא אבדו מעלתן, שהרי נתפייסו תיכף ממרע"ה, והתחלת המחלוקת לא מהם היתה אלא מחמת פגם ישראל כנ"ל, והועיל להם הפיוס:

ענין קרח שה' מן הבלועים ומן השרופים, יש להבין אטו בתרי קטלא קטלית לי. ובפשיטות י"ל דזה רק במיתת ב"ד שאין בידינו לכלוא את הרוח בצירוף צער המיתה, ובהכרח שתצא נשמתו בצער המיתה הראשונה ושוב לא שייכת מיתה שני, שהרי איננו מרגיש עוד, אבל בידי שמים שאני, שאפשר שנשמתו תהא צרורה בו ולא תצא עם צער המיתה הראשונה, וכמו במצרים שהרשעים שבהם היו הולכים ומטורפים וניתנה בהם חיות לקבל היסורין:

והעיקר מה שנ"ל, דהנה ברש"י בפסוק זאת עשו קחו לכם מחתות, הא לכם תשמיש חביב מכל היא הקטורת החביבה מכל הקרבנות וסם המות נתון בתוכה שבו נשרפו נדב ואביהוא וכו', משמע ששריפת המשם ומאתים איש מקריבי הקטורת ה' מעין שריפת נדב ואביהוא, וכן משמע במדרש, ובאמת שכתוב בחד לישנא, שם כתיב ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, והכא כתיב ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקטורת, אלא ששם היתה שריפת נשמה וגוף קיים, וכאן משמע שאף הגופות נשרפו, אבל בעיקר האש נראה ששתיהן שוות, והנה בנדב ואביהוא איתא בספ"ה ק שיצאה נשמתן באהבה ובדביקות יתירה ונדבקו נשמותיהם במקורם, ואף שהרגישו בהפרד נשמתם מעל גוייתם לא עצרו כח לעצור ולכלוא את הרוח להפסיק הדביקות, מחמת נועם עריבות מתיקות הדביקות וכמו שהאריך בזה הרב אור החיים.

גבוה וכמו ובהרת בחיים כנ"ל. ומ"מ אחר שאמר מרע"ה בשם ה' כל הסדר שאהרן ובניו יהיו כהנים והלוויים יחנו סביב, כמו שמפורש בפרשיות אלו ציווי השי"ת למשה, ומסתמא כמו שהפרשיות כתובות לפנינו כך אמרן מרע"ה לפני ישראל, ואינו דומה לנשיאותו של אליצפן שלא נאמר כלל בפרשה שהנשיאות היא על פי ה', אבל סדר כהנים ולויים ופרשת המלואים לאהרן ובניו נכתב בהם מפורש מאמר ה', א"כ אף שהיתה כוונת הלוויים במחלוקתם לצורך גבוה כנ"ל, מ"מ הוא היפוך מדת התמימות, שמתנאי התמימות להשליך יהבו על השי"ת שהוא יודע יותר מה טוב לו לזה ומה לזה, ואם ה' טובה להם נמי הבהונה בודאי לא ימנע השי"ת טוב להולכים בתמים, ומאחר שלא נצטוו בשירות הכהונה אלא בשירות הלווי לבד, ה' להם לאמר לנפשם שכך טוב וכך יפה להם, והנה זה פגם במדת התמימות. וי"ל שגם זה לא מהם ה' אלא עפ"י מה שהגדנו כבר מענין המרגלים שהם פגמו במדת התמימות, שאף שהיו להם חשבונות צודקים בעניניהם, ה' להם להשליך יתבם על השי"ת וה' הוא הטוב בעיניו יעשה, ולעומת שבמעשה העגל אבדו ישראל מדרגת נעשה, במרגלים אבדו גם נשמע, ובאשר לא נתכפר חטאם לגמרי ולא הועילה להם תשובתם, א"כ עדיין ה' הפגם ההוא מרחף עליהם ומחשבתם זו פגמה גם את הלוויים, וכמו שחטא העגל פגם את קרח ואבד נעשה, חטא המרגלים פגם את הלוויים ואבדו נשמע, אך הם נתפייסו ממרע"ה וחזרו לתמותן: ובזה יובן שאחר כל האותות והמופתים בקרח ועדתו עוד נשארה טינא בלב ישראל עד שהוצרכו לאות פריחת מטה אהרן לבית לוי, שאף שנתבררו דברי משה שכל מה שעשה ה' עפ"י הדיבור וכמש"א בזאת תדעון כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה כי לא מלבי, מ"מ י"ל שיתכן שהבחירה של הלוויים היתה עפ"י הדיבור משום שנשארו בסיני נאמנים ותמימים ונתקיים בהם עיני "בנאמני" ארץ לשבת עמדי הולך בדרך "תמים" הוא ישרתני, מ"מ עתה במחלוקתו של קרח הרי אבדו מדת התמימות, וכמו

שם קרח משמאל רפט

ומשם תקיש לכאן שאכילת האש של החמשים ומאתים איש הי' באופן זה שנדבקה נפשם בדביקות עצומה. וההיפוך מזה היו הבלועים שירדו לשאול, ובמדרשים שהעמיק להם מקום הבליעה עד שאול תחתית, וידוע מ"ש הוזה"ק (קע"ז): בפסוק כי אין מעשה וחשבון בשאול אשר אתה הולך שמה. וא"כ הוא היפוך לגמרי מהשרופים, שהם בעת השריפה נדבקה נפשם למעלה למעלה, והבלועים צעדו למלך בלהות והם ראו חושך ולא אור. וידוע כי ההרגש נתגדל מן ההיפוך, שהצער הבא אחר העונג יגדל בכפלי כפליים וכמ"ש (תהלים ק"ב) כי נשאתני ותשליכני, ובמדרש מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, כי באם לא נשאתני כל כך למעלה לא היתה הצרה גדולה כ"כ, וכן פירשו המפרשים פסוקי איכה באופן זה. וע"כ קרח נמי שהי' מן השרופים השיג אז עונג ודביקות נפלא ומתוך עונג זה נהפך עליו הגלגל וירד לשאול, הי' הצער כפול ומכופל מאד. וי"ל שגם זו לטובה היתה שהרשימה של דביקות זו נשארה בו ותשוקה זו מעלה אותו משאול כמ"ש (שמ"א ב') מוריד שאול ויעל, וע"כ נמי חזרו תיכף בתשובה ואמרו משה אמת ותורתו אמת. כי תשוקה זו היתה מכשכשת בהם אף בהיותם בשאול. וכענין שהגיד לי כ"ק אבי אדומ"ר זצלה"ה שאיש אשר התשוקה שלו היא תורה ומצוות אי אפשר שירד לגיהנם, ואפי' אם ירד הנני ערב בעדו שימהר ויעוף משם כחץ מקשת. עכלה"ק. וקרח אף שלא הי' באפשר שיעלה תיכף, מ"מ ענין זה המעלה אותו לא יסתלק ממנו ואם לא הי' תיכף יהי' בזמן מאוחר:

שנת תרע"ח

ויקח קרח וגו'. בתרגום יונתן ונסב גוליית' דכולא תיכלא. וכן ברש"י הלבישן טליתות שכולן תכלת באו ועמדו לפני משה א"ל טלית שכולה תכלת חייבת בציצית או פטורה א"ל חייבת התחילו לשחק עליו אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרת אותה זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה. וברבינו בחיי שאמרו כשם שטלית שכולה תכלת הסברא נותנת שפטורה מן הציצית כך

בזמן שכל העדה כולם קדושים א"צ למנהיג. ויש להבין ששאלה זו עצמה הי' יכול לשאול גם בטלית שכולה לבן למה תצטרך ג' חוטין של לבן לפוטרה, והי' ג"כ נרמז שלפי הסברא שפטורה הי' שכל העדה שכולם קדושים א"צ למנהיג, ומ"ש תכלת דנקט:

ונראה לפרש עפ"מ שהגדנו בשבת העבר בענין המרגלים שהי' פגם בתורה שבע"פ, ובאשר לא נמחל להם לגמרי הי' רושם החטא מושך אותם לפגם תורה שבע"פ, ואף לדורות הבאים בימי בית שני צצה המינות צדוקין ובייתוסין שכפרו לגמרי בתורה שבע"פ, וזהו שהביאם לידי שנאת חנם, כי תורה שבע"פ שאין לאו"ה שום אחיזה בה היא מאחדת את ישראל, ומחמת פגם תורה שבע"פ נשתאבו בהם כחות חיצונים שהם להיפוך העושים פירוד בלב ישראל, ומזה נסתעף שהבריונים שבסוף בית שני לא שמעו לדברי חכמים, אף שלפי דעתם מצוה רבה עבדו למסור נפשם על כבוד ה' ועל כבוד ישראל ועל המקדש שלא ישלטו עליהם הרומיים המזוהמים. מ"מ הי' להם לקיים כוף אזניך לשמוע דברי חכמים, ואפי' יאמרו לך על שמאל שהוא ימין, והכל נמשך מחטא המרגלים פגם תורה שבע"פ. והגדנו עוד שענין לבן ותכלת שבציצית ניתן להם אז לעומת שאבדו בחטאם מעלת תורה שבכתב ותורה שבע"פ, מעלת תורה שבכתב ע"י חטא העגל, לעומתו ניתנה להם מצות הלבן שבציצית, ולעומת מעלת תורה שבע"פ שאבדו בחטא מרגלים ניתנה להם מצות תכלת, עיי"ש באריכות:

ולפי זה י"ל דהנה ידוע דמחשבות ההמון עולות על הצדיקים וצריכין שמירה יתירה שלא יתפגמו, ע"כ י"ל דפגם ההמון בחטא המרגלים שהי' בתורה שבע"פ עלה על קרח שהי' איש גדול מאד, הגדול שבשבט לוי ובעל רוה"ק, אבל לא ידע להזהר, והביאו אותו להיות מהרהר אחר מרע"ה בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, כי אף שלפי דעתו הי' הוא יותר ראוי לאותה איצטלא, מ"מ הי' לו להשיב אל נפשו אין לנו אלא דברי בן עמרם אפי' יאמר לך על שמאל שהוא ימין,

ירע
מק
אה

שמעתי מהאדמו"ר רבי מנחם שלמה מסוכטשוב זצ"ל (נפטר בפרע בתאונת דרכים בשנת תשכ"ט: היה בנו של האדמו"ר רבי חנוך העניך זצ"ל, אחיו של האדמו"ר דוד ה"ד שמילא את מקומו), שלמד בצוותא עמי בכולל של הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין ז"ל, שכשבא בקשרי שידוכים עם נכדת ה'בית הלוי' מבריסק וצוק"ל, נסע להתברך בברכת מזל טוב

הגרי"ו מבריסק זצ"ל

אצל הגאון רבי יצחק זאב מבריסק וצוק"ל שהיה מאד מקרב את קרוביו, והגרי"ו שאלו מדוע זקינו ה'אבני נזר' לא התפרסם כפולין כמו שהתפרסם הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זי"ע בגלילות גאליציה, שמלבד היותו גאון בעל שיעור קומה נהרו אליו אלפי חסידים מכל קצוות הארץ, ואילו אצל ה'אבני נזר' היו הדברים שונים, שאמנם ידעוהו לגדול בתורה אשר כל רז לא אניס ליה, מ"מ לא רבתה הנהירה אליו כ"כ ולא 'כבש' את פולין כמו ש'כבש' ה'דברי חיים' את גאליציה [פירוש

לשאלתו, כי הטעם שהרה"ק מצאנז נתפרסם כ"כ היתה משום גדלותו בתורה ומפני היותו אדמו"ר ומנהיג לחסידים, וא"כ הלא כמו כן האבני נזר היה גדול בתורה והתעטר בכתר האדמו"ר"]

הוא מותיב והוא מפרק על פי מעשה שהיה בדידיה, ויש בו כדי ללמד על גדלותו של ה'ארץ צבי' וכה סיפר:

העיר סוסנובצה היתה שרויה תקופת מה ללא רב ומורה, ובידעי שאחד

מתושביה הינו 'הגדול מפולין' הוא הגאון רבי אריה צבי ששימש בצעירותו כרבה של קוז'יגלוב, שבאותה עת היה מחוסר פרנסה, נסעתי לדבר על ליבם של בני העיר שיאותו להטיל עליו את אדירת הרבנות, והוסיף

הולדת ה"ארץ צבי"

מעטונות התקופה

הגרי"ז: "און איך האב גוט גירעדט" [והצעתי הדברים בטוב טעם], והטעם שלא עלתה בידי היא, משום דכיון שהבעלי-בתים הכירו וידעו שרבי אריה צבי ואורייתא חד הן, וכיון שכל משאו ומתנו היה רק בדברי תורה, וחששו שלא יוכלו לשוחח אתו בעניני מסחר ושידוכים וכדו', ולכן מיאנו להצעתו.

וסיים הגרי"ז: זהו גם החילוק בין שני הגאונים הללו, כי ה'דברי חיים' עמד כעין 'טיש' כל יום כידוע, ולכן יכלו כולם לבוא ולדרוש אלקים, שהאחר נתעורר מדברי התורה ששמע ומשנהו ממעשה שהיה או מהנהגה מסוימת, מה שאין כן אצל ה'אבני נזר' היה "א קשיא א תירוץ", היינו שפיו היה ממלל רק בדברי תורה, והיו הקושיות והפירוקים אורחים קבועים בביתו, וממילא רק התלמידי חכמים הרבו להסב על שולחנו תדיר, אבל המון העם שהיו צמאים לשיחת חולין של תלמידי חכמים וכן להתעורר מדברים שלפי השגתם, לא מצאו מקום אצלו, וכמו כן תושבי סוסנובצה סירבו מטעם זה שיהא ה'ארץ צבי' רבם.

והמשיך הגרא"ד פרידמן ז"ל וסיפר:

כשסיפרתי מעשה זה להגאון רבי ישראל יצחק פיקרסקי זצ"ל ראש ישיבת 'תומכי תמימים' בארה"ב, שהיה מתלמידי ה'ארץ צבי', הוסיף לי ממה ששמע בעצמו מהגרי"ז מבריסק זצוק"ל בשבת רבו כשאמר לו שהוא מתלמידיו, שכשהיה הגרי"ז בקרעניץ שבגאליציה יצא לטייל עם רבנים, ראשי ישיבות ותלמידי חכמים לשאוף אוויר צח, וגם ה'ארץ צבי' הצטרף אתם, וכמובן שכל אחד הכין לעצמו דברי תורה וחידושים לדבר עם הגרי"ז, וכך בעודם מטיילים הציע אחד מהם שאלה בהלכה, השני חקירה, ואחר הקשה קושיא, "און דער קוז'יגלובער רב האט צו יעדער זאך צוגישטעלט א תוס', און גוט צו גישטעלט, און עס איז טאקע גישטאנען אין תוס'..." [ועל כל דבר היה ה'ארץ צבי' מרבה להשוות הדברים הנאמרים לדברי התוספות בכמה מקומות, והשוואותיו לא היו בגדר 'היקש לחצאין' אלא תאמו להפליא, ואכן היו כתובים כך בתוס'].

ומוסיף הגרא"ד ז"ל ואומר:

כידוע בבריסק קיבלו רק דימוי מילתא למילתא שהיה מדויק לגמרי, וכמו שאמר הגאון רבי חיים מבריסק זצוק"ל בדרך הלצה על אלו המדמים גם 'בערך', דהנה הרשב"א בקידושין (נו:) כתב הטעם מדוע אפר הנשרפין מותר משום דאמרין "פנים חדשות באו לכאן" ע"ש, ואותם המקישים ומשווים דברים ללא הגיון, עלולים להביא לסעודת 'שבע ברכות' אפר נשרפין בתורת